

Tartalom

Bevezetés.....	2
Összefoglalás	2
Az elemzés módszertana	4
1. A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások összetétele	6
2. A balatoni turisztikai vállalkozások tevékenységében részt vevők száma és átlagkeresete	12
3. A balatoni turisztikai vállalkozások bevételei, hatékonysága és jövedelmezősége	17
4. A balatoni turisztikai vállalkozások beruházásai.....	24
5. A régió turizmusgazdaságában 2008 és 2014 között bekövetkezett változások.....	27
6. A balatoni régióban működő kereskedelmi és egyéb szálláshelyek adatai.....	32
6.1. Vendégforgalom.....	32
6.2. A kereskedelmi szálláshelyek bevételei	35
Függelék.....	38
Megjegyzések, jelmagyarázat.....	39

További információk, adatok (linkek)

Táblázatok

Elérhetőségek

Bevezetés

A Balaton idegenforgalmi régió hazánk második legnépszerűbb idegenforgalmi célterülete, évente több millió magyar és külföldi turista keresi fel, veszi igénybe a szálláshelyeket, vagy csak egyszerűen megtekinti az idegenforgalmi régió egy-egy látványosságát. A korábbi években a balatoni idegenforgalmat csak a kereskedelmi szálláshelyek adatai alapján vizsgáltuk. Ez a kiadvány azonban más módon közelíti meg a turizmust: az idegenforgalomhoz kapcsolódó szolgáltatások nyújtásával foglalkozó vállalkozásokra fókuszálva az idegenforgalmat mint gazdasági ágat mutatja be. Az elemzés során a balatoni turizmusgazdaságban érdekelt vállalkozások összetételére, eredményességére, beruházásaira, hozzáadott értékére és a foglalkoztatásban betöltött szerepére térünk ki. Az adatokat 2008 és 2014 között vizsgálva lehetőség nyílt arra is, hogy a gazdasági válságnak e vállalkozásokra gyakorolt hatását szemléltethessük. Kiadványunk utolsó fejezetében összefoglaltuk a Balaton idegenforgalmi régióban működő kereskedelmi és egyéb (korábbi elnevezéssel magán-) szálláshelyek 2014. évi kapacitás-, vendégforgalmi és bevételi adatait, valamint röviden áttekintettük a 2008 és 2014 között bekövetkezett változásokat.

Összefoglalás

- A vizsgált turisztikai szervezeti körbe bekerült, 2014-ben működő balatoni vállalkozások döntő többsége vendéglátással, azon belül éttermi vendéglátással foglalkozott, de jelentős részt képviseltek a szálláshely-szolgáltatók, különösen a szállodai szolgáltatást biztosító vállalkozások is. Az idegenforgalomhoz közvetten, ám szorosan kapcsolódó fürdők és a gyógy-, valamint a rekreációs szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások a vizsgált kör 13%-át tették ki.
- Az idegenforgalmi régió turisztikai szervezeteinek 95%-a 10 főnél kisebb létszámú mikrovállalkozás volt.
- A balatoni turisztikai vállalkozások – összhangban a vendégforgalmi adatokkal – Siófokon, Keszthelyen és Balatonfüreden koncentráálódtak, ugyanakkor egy állandó lakosra Hévízen és Zalakaroson nagyobb számú turisztikai vállalkozás jutott.
- A vizsgált turisztikai szervezetek hattizede az ezredfordulót követően, ezen belül csaknem harmaduk a 2010-es években kezdte meg a működését, és csupán kis részük alakult a rendszerváltás előtt (elsősorban vendéglátással foglalkozók). Az idegenforgalomhoz kapcsolódó szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások időben későbbi alapítása a kínálati struktúra színesedéséről tanúskodik.
- A külföldi tulajdon nem jellemző a helyi balatoni turisztikai vállalkozásokra, 2013-ban csak a szálláshely-szolgáltatásban és az utazásszervezésben volt számottevő mértékű a külföldi tőke.
- A balatoni turisztikai vállalkozások tevékenységében közel 9300 fő vett részt, ebből több mint 7 ezer fő alkalmazottként. Az alkalmazottak kétharmadát teljes munkaidőben foglalkoztatták, ám a kisebb vállalkozásoknál – főként a vendéglátásban – a részmunkaidős foglalkoztatás is jelentős volt.
- A balatoni turisztikai vállalkozásoknál teljes munkaidőben alkalmazásban állók keresete 2014-ben havi bruttó 148 ezer forint volt, 28 ezer forinttal kevesebb, mint a turisztikai szektor országos átlaga.
- A balatoni vendéglátásban foglalkoztatottak átlagosan 27 ezer forinttal kerestek kevesebbet a régió turisztikai átlagbérénel.
- A balatoni turisztikai vállalkozások együttes nettó árbevétele 2014-ben meghaladta a 64 milliárd forintot, ez az országos érték 3,0%-át jelentette. A vállalkozások felénél az értékesítésből származó éves árbevétel az 5 millió forintot sem érte el. A szervezetek magas számából adódóan a vendéglátásban képződött a legtöbb árbevétel (37%), ugyanakkor az egy vállalkozásra jutó nettó árbevétel a szállodai szolgáltatással, az utaztatással és a belvízi személyszállítással, illetve annak kisegítő tevékenységeivel foglalkozó cégek esetében volt a legmagasabb.

- A régió turisztikai vállalkozásai az árbevételük egyharmadát kitevő, 21,8 milliárd forintnyi hozzáadott (új) értéket állítottak elő, amely az ország turisztikai vállalkozásai által létrehozott értéktöbblet 3,6%-ának felelt meg.
- A turisztikai tevékenységek közül a szálláshely-szolgáltató balatoni vállalkozások súlya a leginkább meghatározó: részesedésük az országos árbevételből 7,5, a hozzáadott értékből 8,4% volt 2014-ben. Az országos és a balatoni adatok összevetésénél ugyanakkor figyelembe kell venni a balatoni turizmus sajátosságait, mindenekelőtt a szezonalitást, a belföldi vendégek magas arányát, valamint az idegenforgalomhoz kapcsolódó szolgáltatások (például éttermi vendéglátás, gépjárműkölcsönzés, szabadidős tevékenységek) esetén azt, hogy ezek a tevékenységek a Balatonnál erősebben köthetők az odaérkező vendégek forgalmához – az általuk generált kereslethez –, mint az országban máshol.
- Az idegenforgalmi régió teljes turisztikai árbevételének több mint hattizede 5 város – Siófok, Balatonfüred, Hévíz, Zalakaros és Keszthely – vállalkozásainak bevételéből származott.
- A társas vállalkozási formában működő balatoni turisztikai szervezetek 40%-ának veszteséges volt az alaptevékenysége 2014-ben. Ugyanebben a szervezeti körben az éves árbevételnek és az egyéb bevételeknek átlagosan az 5,1%-a maradt meg üzemi eredményként, ami a fele a turisztikai szakágazatok országos értékének. A társas vállalkozásokban dolgozó minden egyes foglalkoztatott átlagosan 489 ezer forintnyi üzemi eredményt hozott létre a munkájával.
- Nemzetgazdasági beruházást a balatoni turisztikai vállalkozások negyede, 656 szervezet valósított meg 2014-ben. A beruházások értéke 6,3 milliárd forintot tett ki, ami az ország egészében az ugyanilyen tevékenységi körű szervezetek új beruházásainak a 3,6%-a. A befektetések közel négytizede a szálláshely-szolgáltatásban, azon belül is leginkább a szállodai szolgáltatásban valósult meg.
- A balatoni idegenforgalomban érdekelt helyi vállalkozások tevékenységén és eredményességén is nyomot hagyott a gazdasági válság, illetve az ennek következtében visszaeső vendégforgalom. 2008–2014 között a vállalkozások száma érdemben nem változott, de az új alakulások és megszűnések mégis erős fluktuációról árulkodnak. További érdekesség, hogy minden évben több vállalkozás alakult, mint amennyi megszűnt, és ez alól éppen az utolsó két év volt a kivétel.
- A bevételi adatok szerint a gazdasági válság hatása az idegenforgalomban 2009-ben jelentkezett. A vizsgált balatoni turisztikai vállalkozói kör bevételei ebben az évben csökkentek a legnagyobb mértékben, a visszaesés azonban még a következő évben is tartott.
- A 2014. évi turisztikai bevételek folyó áron ugyan meghaladták a hét évvel korábbi összeget, 2008-as árszinten számolva azonban még mindig nem érték el azt. A válságból történő kilábalás egyik jele, hogy 2011-et követően emelkedett a balatoni turisztikai szektor hozzáadott értéke, sőt mindez csökkenő szervezetszám mellett ment végbe.
- Az elmúlt 7 évben a balatoni szállásférőhely-kínálat átrendeződött, sok magánszálláshely megszűnt, míg a kereskedelmi szállásférőhelyek száma – elsősorban a kempingek férőhelyeinek bővülése miatt – jelentősen nőtt. A vendégek döntő része kereskedelmi szálláshelyeket vett igénybe, a magánszálláshelyek forgalma nem érte el a válság előtti szintet.
- A balatoni régió kereskedelmi szálláshelyeinek bevételei 2010 óta folyamatosan emelkednek, így 2014-re már jóval meghaladták a válság előtti szintet. A bevételek között egyre nagyobb szerep jutott a szállásdíjból származó bevételeknek, míg a vendéglátásból származó bevételek nagysága nem nőtt jelentősen.
- A balatoni kereskedelmi szálláshelyek 2014. évi bevételeinek 44%-a realizálódott az idegenforgalmi régióon belül. A régióon kívülre került bevételek között Budapest szerepe a meghatározó, hiszen az összes működő egység bevételének közel fele fővárosi üzemeltetőkhöz kötődött. A budapesti vállalkozások által üzemeltetett szálláshelyek bevételének aránya a Zala megyei szálláshelyeknél még markánsabb volt: 56%.

Az elemzés módszertana

Kiadványunk alapvető célja a Balaton idegenforgalmi régióban működő turisztikai vállalkozások gazdasági jellemzőinek bemutatása. A turizmus mint önálló nemzetgazdasági ág (vagy ágazat) azonban a gazdasági tevékenységek osztályozási rendszereiben nem létezik, ezért munkánkat a turizmushoz kapcsolódó gazdasági területek lehatárolásával kezdtük. Ehhez a magyarországi turizmus-szatellitszámlák összeállításánál alkalmazott – nemzetközi ajánlásokon alapuló – ágazati csoportosítás jelentette a kiindulópontot. A szatellitszámlák összeállításának módszertana szerint a turizmus a következő tevékenységcsoportokat foglalja magában: szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, vasúti, közúti, vízi, illetve légitforgalmi személyszállítás, személygépjármű-kölcsönzés, utazási irodák, utazásszervezők és egyéb foglalási tevékenységek, kulturális szolgáltatások, sport- és szabadidős tevékenységek, gyógyfürdők és egyéb, fizikai közérzetet javító szolgáltatások, valamint a szállítás kiegészítő tevékenységei.

A szatellitszámlák módszertana az egyes csoportokhoz tartozó konkrét gazdasági tevékenységeket is nevesíti, azaz a csoportokat lebontja a Teáor'08-nak megfelelő turisztikai szakágazatokra. E szakágazatok közül elhagytuk azokat, amelyek a balatoni településeken működő vállalkozások körében nem fordulnak elő, vagy a balatoni turizmus szempontjából nem relevánsak: tengeri személyszállítás, helyközi vasúti személyszállítás, 3,5 tonna feletti gépjárműkölcsönzés, szerencsejáték, fogadás, egyéb szárazföldi személyszállítás, szárazföldi szállítást kiegészítő szolgáltatások, testedzési szolgáltatás, alkotó- és előadóművészet. Így összesen 27, a térségre jellemző turisztikai tevékenységet¹ határoztunk meg. Elemző kiadványunkban azokat a balatoni régióban működő vállalkozásokat vizsgáltuk, amelyek főtevékenységük alapján a 27 turisztikai szakágazat valamelyikébe tartoztak a megfigyelt időszakban.

A vállalkozások statisztikai adatgyűjtésekből és átvett állományokból származó egyedi adatait az alábbi módszer szerint rendszereztük: a 27 tevékenységből turisztikai tevékenységcsoportokat képeztünk, és a működő vállalkozásokat főtevékenységük alapján besoroltuk a csoportokba. A következő 7 csoportot alakítottuk ki:

- vízi, légi és taxis személyszállítás
- szálláshely-szolgáltatás
- vendéglátás
- gépjármű és szabadidős eszköz kölcsönzése
- utazásszervezés, -közvetítés
- fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások
- szórakoztatás, szabadidő

A vállalkozások egyedi adatait csoportszinten aggregáltuk, így lehetővé vált az összehasonlítás, a csoportok számbeli, értékbeni különbségeinek bemutatása különböző mutatók mentén.

Működőnek tekintettünk (a regisztráltak közül) minden olyan vállalkozást, amely az adott év során statisztikai adatszolgáltatást teljesített, illetve adóbevallást nyújtott be és rendelkezett árbevétellel, egyéb bevétellel, vagy beruházást végzett. Ez a lehatárolás megegyezik a vállalkozások éves gazdaságszerkezeti statisztikájában (SBS – *Structural Business Statistics*) érvényesülő definícióval. A Központi Statisztikai Hivatal elemi szintű SBS-adatbázisában a működő vállalkozásokon belül a jogi személyiségű és jogi személyiség nélküli társas vállalkozásokról, valamint a vállalkozói igazolvánnyal rendelkező egyéni vállalkozókról állnak rendelkezésre a legteljesebb körű gazdálkodási adatok.

Az adószámmal rendelkező magánszemélyek (idetartozik az egyéb szállásadók – korábbi elnevezésüket használva magánszállásadók – döntő többsége), valamint az egyéb önálló vállalkozók nem szerepelnek az elemzésünkben.

Kiadványunk adatforrásai: részben a KSH éves gazdaságstatisztikai adatgyűjtései, részben az egyéni és a társas vállalkozások adminisztratív úton átvett adóbevallás-adatai. A szervezetek gazdálkodására vonatkozó információk – árbevétel, egyéb bevételek, költségek, ráfordítások, az alaptevékenységhez

¹ E tevékenységek Teáor'08 szerinti besorolásukkal megtalálhatók a Függelékben.

kapcsolódó, valamint további jövedelmek – döntően nem telephely² szerinti bontásban, hanem a vállalkozás egészére vonatkozóan állnak rendelkezésre. A telephely szerinti adatfelvételek nem teljes körűek, azaz nem terjednek ki minden vállalkozásra, a gazdálkodási adatoknak szűk körét (elsősorban a személyi jellegű ráfordításokat) gyűjtik. A balatoni régió turizmusgazdaságát tehát telepi szintű adatok helyett vállalkozási szintű adatokkal lehetséges bemutatni. Minden vállalkozás székhelyét és azzal azonos, vagy attól különböző működési helyét (működési megyéjét és működési települését) statisztikai célú regiszter tartja nyilván. Egy szervezet több településen is végezhet gazdasági tevékenységet – ilyenek például az egyénél több szálláshelyet, vagy vendéglátóegységet üzemeltető vállalkozások, a több irodát, kirendeltséget fenntartó utaztató szervezetek, a kölcsönző hálózatok stb. –, de ezek közül a települések közül csak egy kerül kijelölésre a regiszterben ún. működési településként.³ A kiadványban azoknak a turisztikai vállalkozásoknak az adatait vettük számba, amelyeknek a regiszterben nyilvántartott működési helye a balatoni régió valamely települése. Az országosan is jelentős szállodalánc-üzemeltető vállalkozások, étteremláncok, utazásszervezők balatoni telephelyeik ellenére sem kerültek be a megfigyelési körbe, mert a kijelölés a vállalkozások, és nem a telephelyek szintjén történt, ezeknek a vállalkozásoknak viszont a regiszterben nyilvántartott működési helye nem balatoni település (hanem többnyire Budapest).

A fentiekhez képest kivételt képez az utolsó fejezet, ahol a régió településein működő kereskedelmi szálláshelyek kapacitás-, vendégforgalmi és bevételei adatait mutattuk be, függetlenül attól, hogy a szálláshely üzemeltetője balatoni vállalkozás-e, vagy sem.

Ahhoz, hogy az időbeni összehasonlíthatóság biztosított legyen, a balatoni régió adatait minden vizsgált esztendőben a 179 település kumulált adataiból állítottuk elő, a megszokott gyakorlat szerint.

A kis- és középvállalkozások (kkv-k) meghatározása a statisztikákban kizárólag létszám-kategória szerint történik, eltérően a vonatkozó jogszabálytól: a legfeljebb 49 fős szervezetek kis-, az 50–249 fővel működők középvállalkozásnak minősülnek. A kisvállalkozásokon belül a 10 főnél kevesebb létszámmal működőket nevezük mikrovállalkozásnak.

² Turisztikai vonatkozásban telephely például az üzemeltetett szálláshely, étterem, vagy egyéb vendéglátóegység, utazási iroda, kölcsönzőhely, kikötőhely stb.

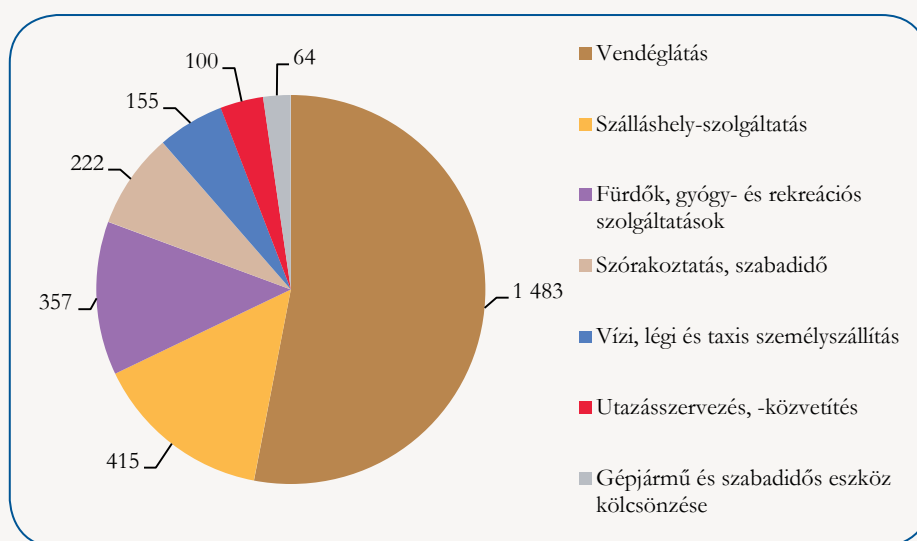
³ A működési település a gazdasági szervezet egészéről, valamint telephelyeiről rendelkezésre álló információk alapján, meghatározott algoritmus szerint kerül beállításra.

1. A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások összetétele

2014 során a Balaton idegenforgalmi régióban 2796 turisztikai vállalkozás működött, amely az ugyanilyen tevékenységi körű magyarországi vállalkozások 5,2%-át tette ki. A balatoni turisztikai vállalkozások több mint a fele, 1483 vállalkozás vendéglátással – ebből csaknem 1200 éttermi vendéglátással – foglalkozott. Minden hetedik vállalkozás szálláshely-szolgáltatást nyújtott, körükben a legnagyobb arányt a szállodai szolgáltatók képviselték. A fürdők és a gyógy-, valamint a rekreációs szolgáltatásokat végző szervezetek az összes vállalkozás 13%-át adták. Személygépjármű és szabadidős eszköz kölcsönzést mindössze 64 cég, a balatoni turisztikai vállalkozások 2,3%-a végzett.

1. ábra

A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások száma tevékenységcsoportonként, 2014, darab

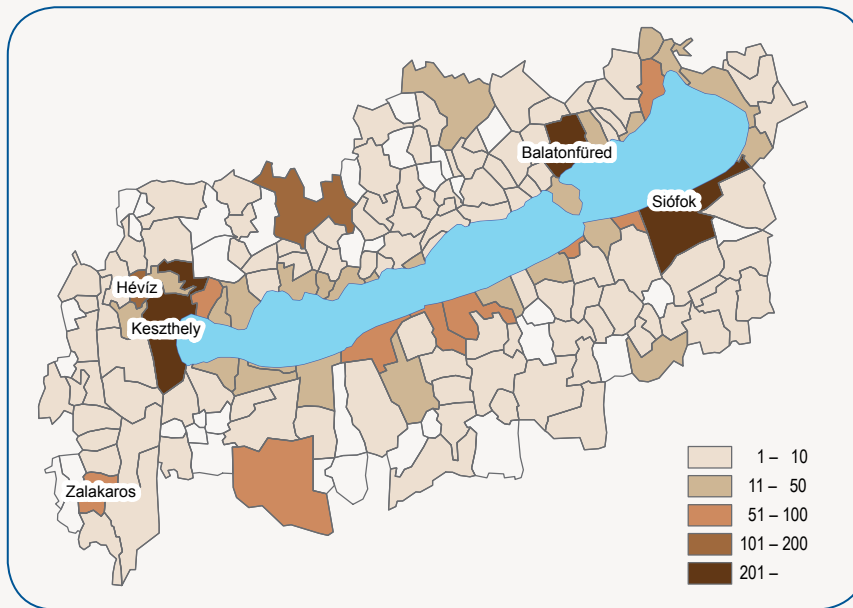

2014-ben a régió 179 települése közül 144-nek a területén működött turisztikai vállalkozás. A települések felére alacsony vállalkozásszám – 5, vagy annál kevesebb turisztikai tevékenységű szervezet – volt a jellemző. A települési rangsor élén Siófok állt, itt összesen 394 vállalkozás végzett turisztikai tevékenységet, amelyből a legtöbb éttermi vendéglátással (153), taxis személyszállítással (48), szállodaüzemeltetéssel (26) foglalkozott. A működő turisztikai vállalkozások száma Tapolcán és Hévízen meghaladta a 100-at, Balatonfüreden, illetve Keszthelyen pedig átlépte a 200-at.

⁴ A működő vállalkozások száma természetesen összefügg – többek között – a település földrajzi helyzetével, természeti és kulturális vonzerőivel, lakónépességének számával, összetételével. A módszertanban kitértünk arra is, hogy az adózámmal rendelkező magánszemélyek (turisztikai vonatkozásban tipikusan a magánzállásadók) nem jelennek meg a működő vállalkozások között.

2. ábra

A működő turisztikai vállalkozások száma a balatoni régió településein, 2014, darab

A településenkénti vállalkozási hajlandóságot tükrözik a vállalkozássűrűség és a vállalkozói aktivitás mutatószámai. Az egy km²-re jutó működő turisztikai vállalkozások számát tekintve Hévízé az elsőség, ahol a lakónépességre vetített vállalkozásszám is a háromszorosa volt a balatoni átlagnak 2014-ben. Az 1. táblában összefoglaltuk a balatoni régió legnagyobb népességszámú településeinek jellemzőit. Zalakaros ugyan nem szerepel a táblázatban – 2014. évi lakónépessége nem érte el a 2000 főt –, de a termálvízének köszönhetően magas látogatottságú kisváros vállalkozássűrűségben megközelítette Siófokot, a vállalkozói aktivitást tekintve pedig jócskán megelőzte Balatonfüredet.⁵

1. tábla

Vállalkozássűrűség és vállalkozói aktivitás a legnagyobb népességszámú balatoni településeken, 2014*

Megnevezés	Terület, km ²	Év közepi lakónépesség, fő	Összes	működő turisztikai vállalkozás	
				Egy km ² -re jutó	1000 lakosra jutó
Balatoni régió	3 885,7	260 414	2 796	0,7	10,7
Ebből:					
Siófok	124,7	25 371	394	3,2	15,5
Keszthely	76,0	20 166	251	3,3	12,4
Tapolca	63,5	15 703	103	1,6	6,6
Balatonfüred	46,5	13 265	237	5,1	17,9
Marcali	104,4	11 619	68	0,7	5,9
Balatonalmádi	49,9	8 557	92	1,8	10,8
Balatonboglár	32,0	5 832	90	2,8	15,4
Balatonlelle	43,2	5 240	90	2,1	17,2
Fonyód	53,6	4 767	71	1,3	14,9
Hévíz	8,3	4 660	157	18,9	33,7
Tab	25,9	4 405	12	0,5	2,7
Balatonfűzfő	9,3	4 156	38	4,1	9,1
Gyenesdiás	18,5	3 643	62	3,4	17,0
Balatonkenese	65,6	3 385	38	0,6	11,2
Lengyeltóti	39,6	3 043	12	0,3	3,9

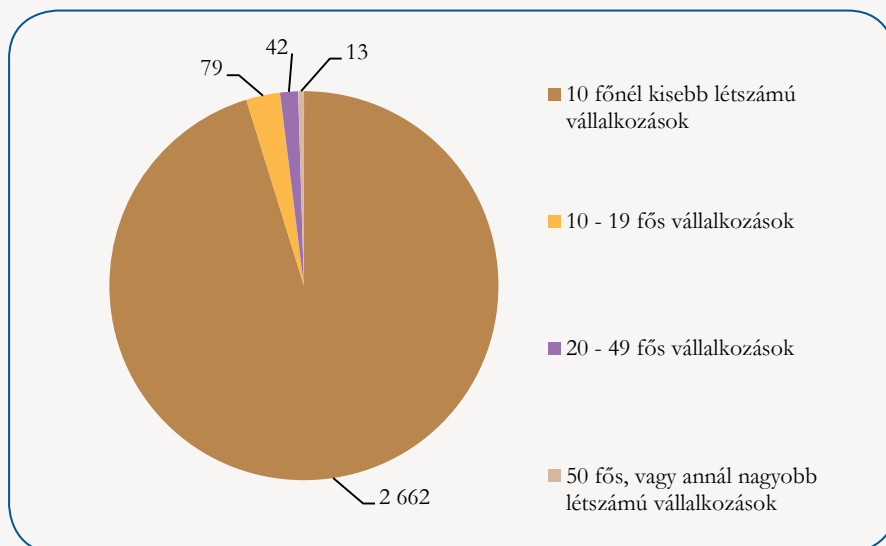
* Vállalkozássűrűség: egy km²-re jutó vállalkozások száma, vállalkozói aktivitás: a vállalkozások száma a népességszámra vetítve.

⁵ Lásd: a kiadványhoz kapcsolódó részletes táblázatokban.

2014-ben a balatoni régió turisztikai vállalkozásai közül mindössze 13 szervezet létszáma érte el, vagy haladta meg az 50 főt. A szervezetek 99,5%-át tehát a kisvállalkozások, még tovább finomítva a felbontást, 95%-át a mikrovállalkozások alkották.⁶ A mikrovállalkozásokon belül a legkisebb, 1–4 fős szervezetek domináltak: összesen 2421 vállalkozás tartozott ebbe a kategóriába.

3. ábra

A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások száma létszám-kategória szerint, 2014, darab

A mikrovállalkozások számbeli fölénye minden turisztikai tevékenységcsoportra jellemző volt: e kislétszámú gazdasági szervezetek aránya valamennyi csoportban meghaladta a 90%-ot. Ugyanakkor a szálláshely-szolgáltatásban, a vízi, légi és taxis személyszállításban, valamint a fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások területén 100 főnél nagyobb létszámú vállalkozások is működtek (a 3 tevékenységcsoportban összesen 7 szervezet).

2. tábla

A régió működő turisztikai vállalkozásainak megoszlása az egyes tevékenységcsoportokban, létszám-kategória szerint, 2014

(%)

Tevékenységcsoport	10 fő alatti létszámú	10–19 fős	20–49 fős	50 fős, vagy annál nagyobb létszámú	Összesen
	vállalkozások aránya				
Vendéglátás	94,5	4,1	1,4	–	100,0
Szálláshely-szolgáltatás	91,3	2,2	4,1	2,4	100,0
Fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások	99,4	0,3	–	0,3	100,0
Szórakoztatás, szabadidő	96,4	2,3	1,4	–	100,0
Vízi, légi és taxis személyszállítás	98,7	0,6	–	0,6	100,0
Utazásszervezés, -közvetítés	97,0	2,0	–	1,0	100,0
Gépjármű és szabadidős eszköz kölcsönzése	98,4	–	1,6	–	100,0
Turisztikai tevékenységek együtt	95,2	2,8	1,5	0,5	100,0

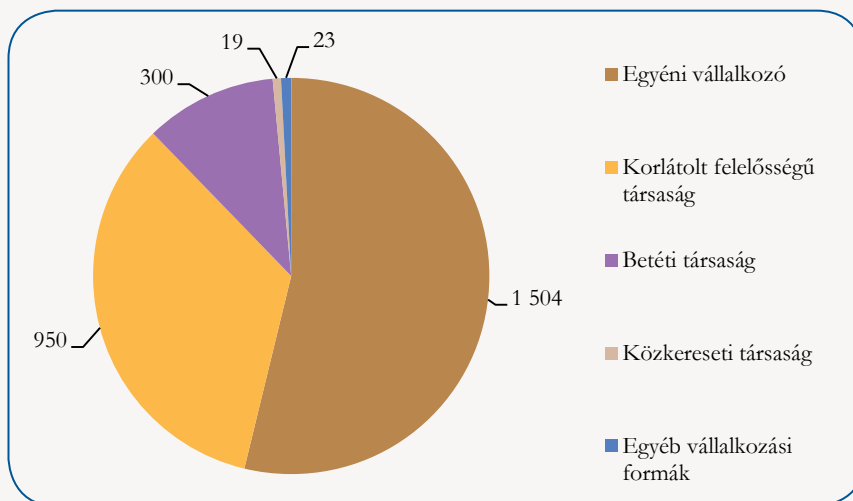
⁶ A mikro-, kis- és középvállalkozások definícióját a módszertanban adtuk meg.

A 2014 során működő balatoni turisztikai vállalkozások 54%-át egyéni, 46%-át társas szervezeti formában alapították. Az 1504 egyéni vállalkozó több mint a fele vendéglátással foglalkozott, 17%-uk gyógy- és rekreációs, illetve fizikai közérzetet javító szolgáltatásokat nyújtott, 8,4%-uk taxis személyszállítást, 7,8%-uk szálláshely-szolgáltatást végzett.

A társas vállalkozási formák közül a legtöbb szervezet a korlátolt felelősségű társasági, vagy a betéti társasági működési formát választotta, ez a két cégforma együtt a turisztikai vállalkozások 45%-át adta.

4. ábra

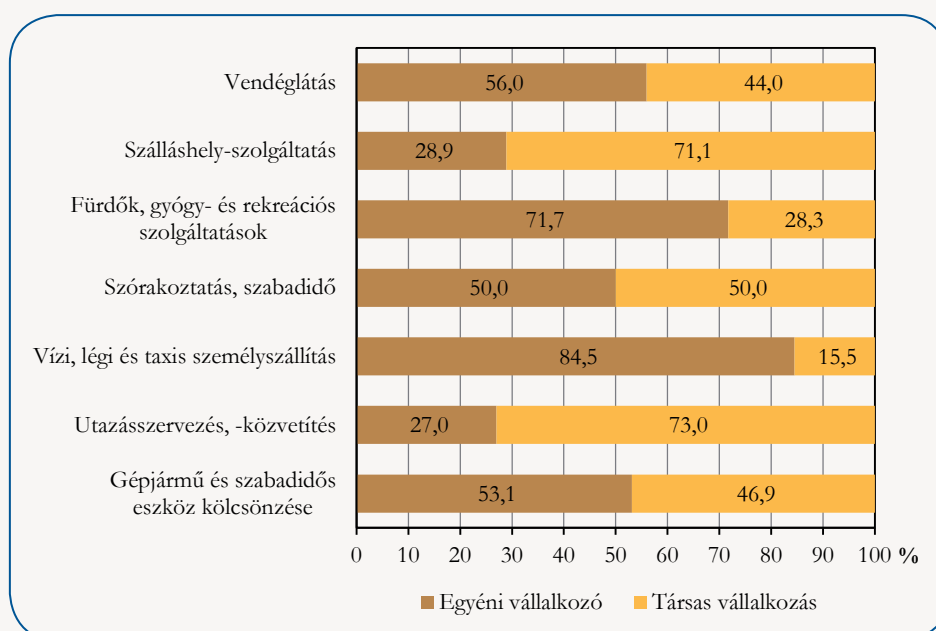
A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások száma gazdálkodási forma szerint, 2014, darab

A turisztikai tevékenységcsoportok többségében az egyéni vállalkozási forma képviselte a magasabb arányt a társasági formákkal szemben. Ez alól a szálláshely-szolgáltatók és az utazásszervezők jelentenek kivételt. Előbbi esetében részben az a magyarázat, hogy a működő vállalkozások között csak a vállalkozói igazolvánnyal rendelkező egyéni vállalkozók szerepelnek, az adószámos magánszemélyek nem.

5. ábra

A működő turisztikai vállalkozások megoszlása az egyes tevékenységcsoportokban gazdálkodási forma szerint, 2014

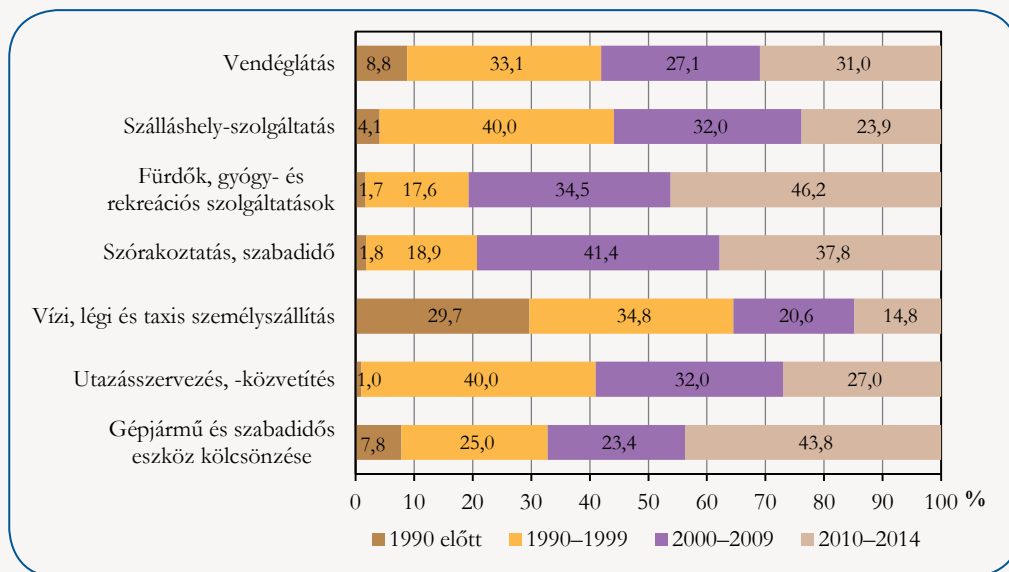

A balatoni turisztikai vállalkozások mindössze 7,5%-át (210 vállalkozást) alapították 1990 előtt, közte 5 vendéglátásban tevékenykedőt még az 1970-es években. Egyharmaduk az 1990-es években, 30%-uk az ezredfordulót követő évtizedben kezdte meg működését, és csaknem egyharmadukat (885 vállalkozást) 2010 és 2014 között alapították.

A fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások csoportjába tartozó vállalkozások négyötödét indították a 2000-es években, sőt ezek több mint a fele a „legfiatalabb korosztályba” tartozott, azaz 2010 és 2014 közötti alapítású volt. A szórakoztatást, szabadidős tevékenységeket biztosító vállalkozásoknak ugyancsak közel 80%-át, a személygépjárművek, szabadidős eszközök kölcsönzését végző cégeknek pedig több mint a kétharmadát az ezredforduló után hívták életre.

6. ábra

A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások megoszlása az alapításuk éve szerint, 2014

A balatoni régióban 2013 során működő turisztikai vállalkozások 3,3%-a, 91 szervezet állt részben, vagy teljes egészében külföldi irányítás alatt. Közülük 75 gazdálkodását kizárólag idegen tőkével finanszírozták, ezekben a szervezetekben tehát a külföldi tulajdonos(ok) 100%-os tulajdoni hányaddal rendelkeztek.

3. tábla

A balatoni régió külföldi tőkével működő turisztikai vállalkozásai, 2013*

Tevékenységcsoport	Külföldi tőkével működő turisztikai vállalkozások száma	Ebből: kizárólag külföldi tulajdonú vállalkozások száma ^{a)}	A külföldi tőkével működő turisztikai vállalkozások aránya, %
Szálláshely-szolgáltatás	47	40	12,2
Vendéglátás	24	19	1,6
Utazásszervezés, -közvetítés	11	10	10,0
Gépjármű és szabadidős eszköz kölcsönzése	4	3	6,5
Fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások, valamint Szórakoztatás, szabadidő ^{b)}	5	3	0,9
Vízi, légi és taxis személyszállítás	–	–	–
Turisztikai tevékenységek együtt	91	75	3,3

* Azok a vállalkozások, amelyekben legalább 10% a külföldi tulajdoni részesedés.

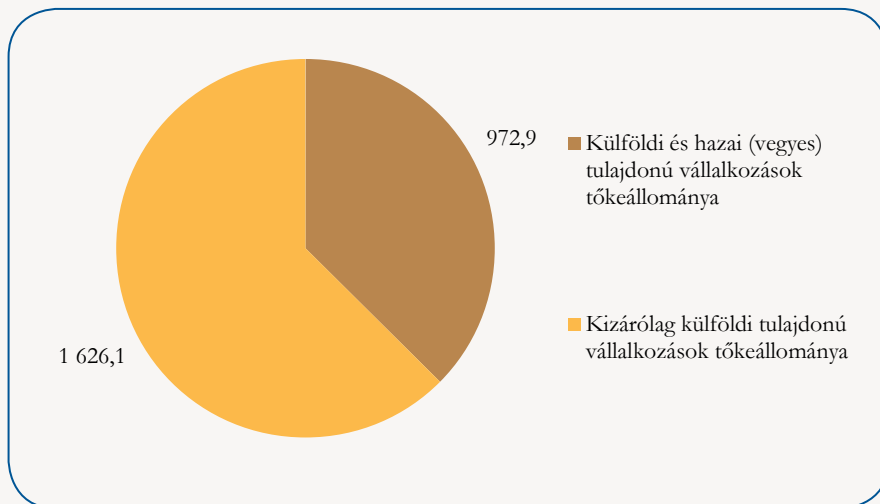
^{a)} A külföldiek saját tőkéből való részesedése alapján.

^{b)} A két csoport adatvédelmi okból összevonásra került.

A külföldi érdekeltségű vállalkozások fele szálláshely-szolgáltatást nyújtott – többségük szállodát üzemeltetett –, egynegyede vendéglátótevékenységet végzett. A legtöbb külföldi tulajdonú turisztikai vállalkozás Hévízen (13 szervezet), Siófokon, Keszthelyen (9–9 szervezet) és Balatonfüreden (6 szervezet) működött 2013-ban.

7. ábra

A külföldi érdekeltségű balatoni turisztikai vállalkozások külfölditőke-állományának megoszlása a külföldi tulajdonrész alapján, 2013, millió forint

A balatoni turisztikai vállalkozások összes külfölditőke-állománya megközelítette a 2,6 milliárd forintot, amelynek csaknem a kétharmadát a kizárólag külföldi tulajdonú vállalkozások tőkeösszege adta. Egy-egy külföldi érdekeltségű vállalkozás átlagosan 28,6 millió forintnyi külföldi tőkével működött 2013-ban, a turisztikai tevékenységcsoportokra jellemző átlagérték azonban erősen szóródott: egy-egy külföldi tulajdonú balatoni szálláshely-szolgáltató például átlagosan 49,4, míg egy utazásszervezéssel, -közvetítéssel foglalkozó 14,8 millió forintnyi külföldi tőkével rendelkezett.⁷

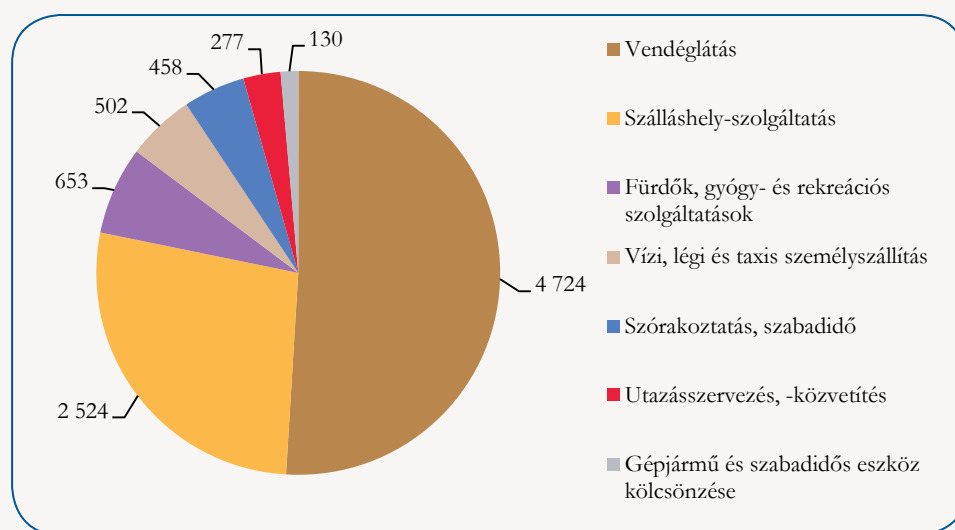
⁷ Adatvédelmi okból a turisztikai tevékenységcsoportok külfölditőke-állományának részletes bemutatásától eltekintünk.

2. A balatoni turisztikai vállalkozások tevékenységében részt vevők száma és átlagkeresete

A 2014-ben működő balatoni turisztikai vállalkozások tevékenységében összesen 9268 fő vett részt, a turisztikai foglalkoztatottak országos létszámának az 5,1%-a.⁸ Ez a legbővebb, úgynevezett tevékenységi létszám a teljes és nem teljes munkaidőben alkalmazásban állók mellett magában foglalja az egyéni vállalkozókat – mint dolgozó tulajdonost –, a segítő családtagokat, a társas vállalkozások dolgozó, de nem fizetett tagjait is. A foglalkoztatottak 51%-a a vendéglátásban, 27%-a a szálláshely-szolgáltatásban dolgozott, ami természetszerűleg összefügg azzal, hogy a legtöbb turisztikai szervezet ebben a két tevékenységcsoportban működött.

8. ábra

A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások létszáma tevékenységcsoportok szerint, 2014*, fő

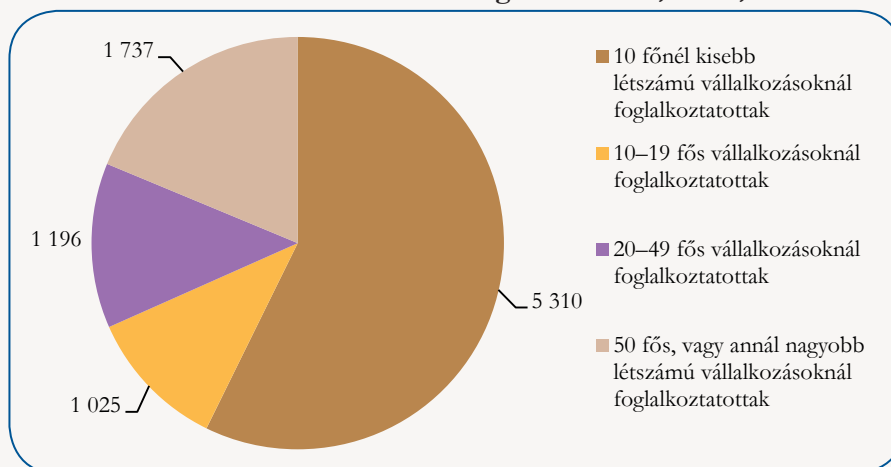
* A vállalkozások tevékenységében részt vevők teljes létszáma, beleértve az alkalmazottakat, a dolgozó tulajdonost, a segítő családtagokat, a társas vállalkozások dolgozó, de nem fizetett tagjait, a havi 60 munkaóránál rövidebb munkaidőben foglalkoztatottakat.

A dolgozói létszám több mint 80%-át a kisvállalkozások foglalkoztatták: a 10 fő alatti mikrovállalkozások közel hattizedüknek, a 10–19 fős szervezetek egytizedüknek, a 20–49 fős vállalkozások pedig 13%-uknak adtak munkát. Érdekes azonban visszautalni arra, hogy a kisvállalkozás kategóriát a 2796 működő balatoni turisztikai szervezet közül (létszáma alapján) mindössze 13 lépte át. Ez az arányaiban csekély szervezeti kör a turisztikai foglalkoztatottak közel ötödének, 1737 főnek biztosított munkalehetőséget.

⁸ Az országos adat a vizsgált 27 turisztikai szakágazatba tartozó, 2014 során működő magyarországi vállalkozások tevékenységi létszámát jelenti.

9. ábra

A balatoni turisztikai vállalkozások tevékenységében részt vevők megoszlása a vállalkozások létszám-kategóriái szerint, 2014*, fő

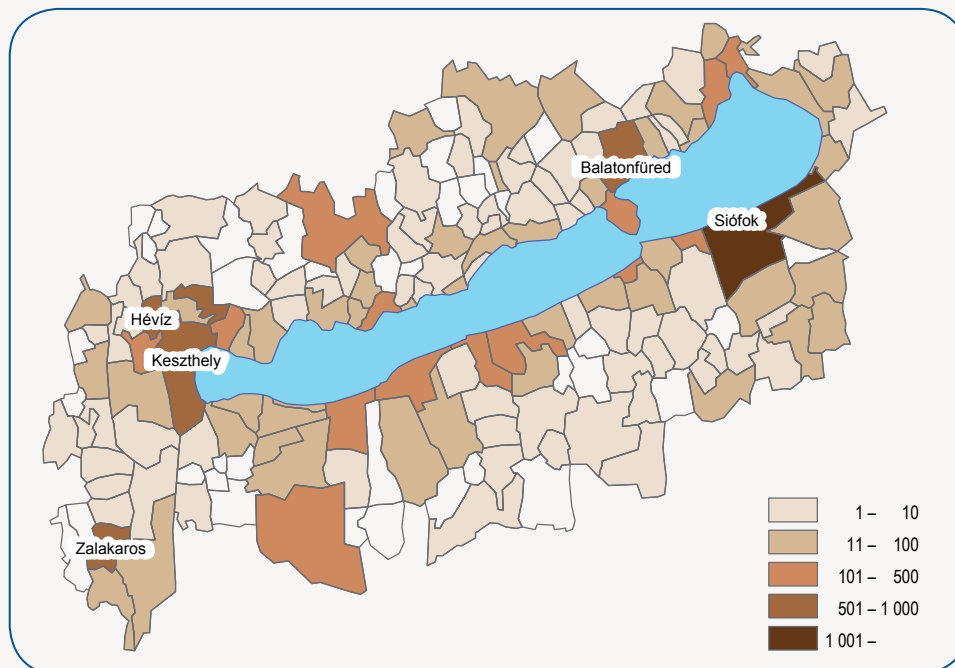

* A vállalkozások tevékenységében részt vevők teljes létszáma, beleértve az alkalmazottakat, a dolgozó tulajdonost, a segítő családtagokat, a társas vállalkozások dolgozó, de nem fizetett tagjait, a havi 60 munkaóránál rövidebb munkaidőben foglalkoztatottakat.

A balatoni régióban működő turisztikai szervezetek tevékenységi létszámát erőteljes területi koncentráltság jellemezte: a tevékenységi létszám fele 5, vendégforgalmát tekintve kiemelkedő jelentőségű település – Siófok, Balatonfüred, Hévíz, Keszthely és Zalakaros – vállalkozásainál jelent meg. (Már önmagában a siófoki vállalkozások 1700 fős létszáma a teljes régió turisztikai foglalkoztatottainak közel egyötödét adta.) 2014-ben 19 olyan települése volt a balatoni régiónak, ahol a turisztikai területen dolgozók együttes létszáma meghaladta a 100 főt, 68 településen viszont a 10 főt sem érte el. 50 fős, vagy annál nagyobb létszámú turisztikai vállalkozás csupán 6 balatoni településen működött.⁹

10. ábra

A turisztikai vállalkozásoknál foglalkoztatottak létszáma összesen, településenként, 2014*, fő

* A vállalkozások tevékenységében részt vevők teljes létszáma, beleértve az alkalmazottakat, a dolgozó tulajdonost, a segítő családtagokat, a társas vállalkozások dolgozó, de nem fizetett tagjait, a havi 60 munkaóránál rövidebb munkaidőben foglalkoztatottakat.

⁹ Lásd: a kiadványhoz kapcsolódó részletes táblázatokban.

A működő balatoni turisztikai szervezeteknél 2014 során összesen 7338 fő állt alkalmazásban: őket munkaszerződés, illetve munkavégzésre vonatkozó megállapodás alapján teljes, vagy részmunkaidőben¹⁰ foglalkoztatták. Mellettük 1930 fő nem alkalmazotti státusban, hanem dolgozó tulajdonosként, segítő családtagként, vagy havi 60 munkaóránál rövidebb munkaidőben foglalkoztatottként tevékenykedett.

4. tábla

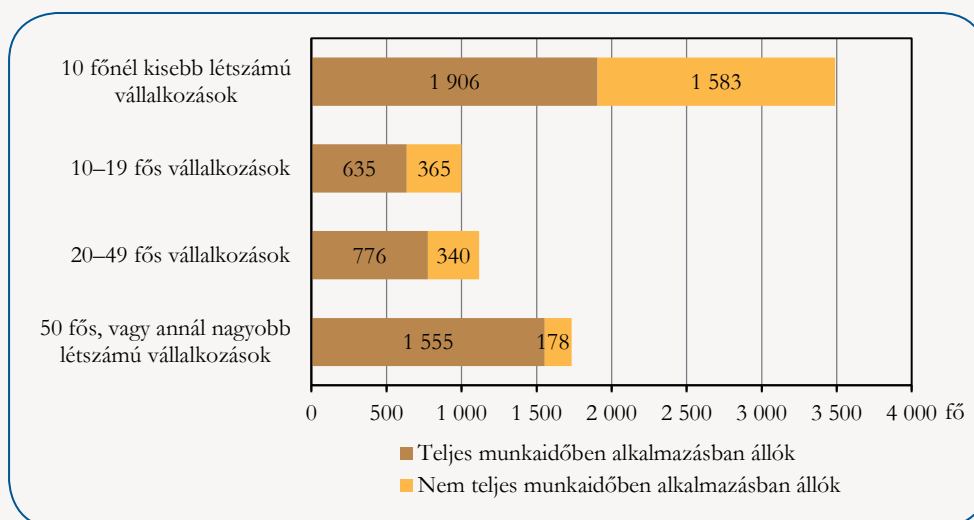
Az alkalmazottak és a nem alkalmazotti státusú foglalkoztatottak tevékenységcsoportonként, 2014

Tevékenységcsoport	A vállalkozások tevékenységében részt vevők száma összesen	Ezen belül		Az alkalmazottak aránya, %
		alkalmazottak	nem alkalmazotti státusban dolgozók	
		fő		
Vendéglátás	4 724	3 715	1 009	78,6
Szálláshely-szolgáltatás	2 524	2 280	244	90,3
Fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások	653	358	295	54,8
Vízi, légi és taxis személyszállítás	502	365	137	72,8
Szórakoztatás, szabadidő	458	307	151	67,1
Utazásszervezés, -közvetítés	277	230	47	83,0
Gépjármű és szabadidős eszköz kölcsönzése	130	82	48	63,2
Összesen	9 268	7 338	1 930	79,2

Az egyes turisztikai tevékenységcsoportokban a nem alkalmazottként dolgozók aránya egyrészt összefügg azzal, hogy a csoportban inkább az egyéni, vagy inkább a társas vállalkozási forma-e a meghatározó, másrészt a csoporthoz tartozó vállalkozások mérete is befolyásolja. A vízi, légi és taxis személyszállításban az egyéni vállalkozók dominanciája (85%) ellenére az alkalmazottak foglalkoztatása volt jellemző 2014-ben. Ennek az a magyarázata, hogy az 502 főből több mint 300-an dolgoztak a belvízi személyszállítás ágazatban, ahol az alkalmazotti státus volt a döntő.

11. ábra

A balatoni turisztikai vállalkozások alkalmazottainak száma létszám-kategóriák szerint, 2014

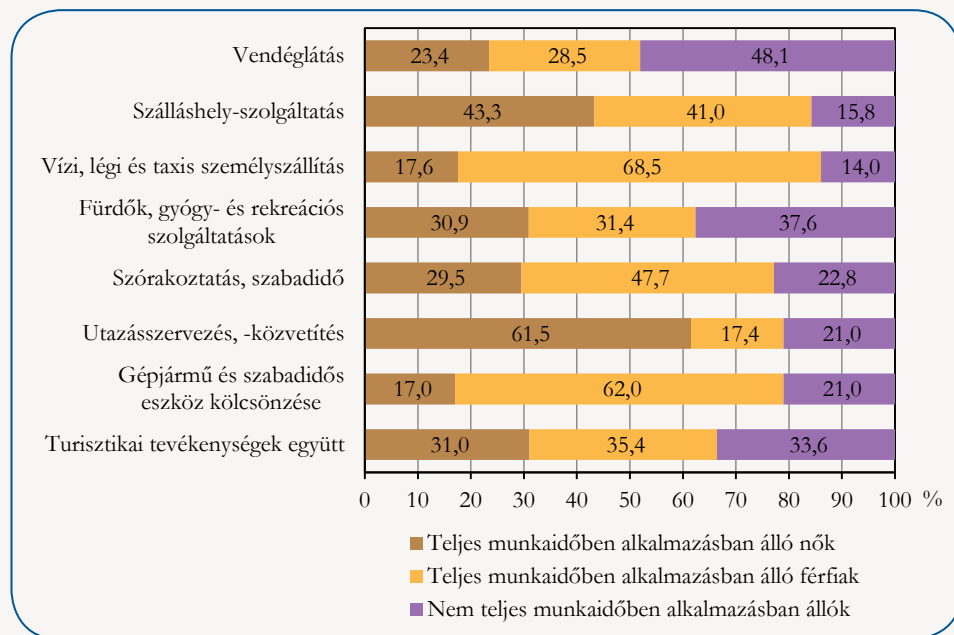
¹⁰ Részmunkaidő: havi átlagban legalább 60 munkaóra.

A balatoni turisztikai vállalkozások alkalmazottaik kétharmadát – 4872 főt – teljes munkaidőben foglalkoztatták, amelyen belül 2277 fő volt a női és 2595 fő a férfi munkavállalók száma. A részmunkaidős foglalkoztatás aránya a vállalkozásmérettel ellentétesen változott, azaz a nagyobb szervezetek részmunkaidős helyett inkább teljes munkaidőre szerződtek dolgozóikkal. Míg a legfeljebb 10 fős turisztikai vállalkozások alkalmazottainak a 45%-a, addig az 50 fős és ennél nagyobb létszámú szervezetek munkavállalóinak alig több mint egytizede dolgozott részmunkaidőben.

A részmunkaidős foglalkoztatás a vendéglátásban, valamint a fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások vállalkozási csoportjában a régiós turisztikai átlagnál magasabb arányú volt: előbbinél az alkalmazottak 48, utóbbinál 38%-a dolgozott részmunkaidőben. A 12. ábra információt ad a teljes munkaidőben alkalmazásban állók nemek szerinti megoszlásáról is az egyes csoportokban. A jól látható differenciáltság elsősorban a betölthető munkakörök jellegéből adódik.

12. ábra

Az alkalmazotti létszám megoszlása az egyes tevékenységcsoportokban, 2014

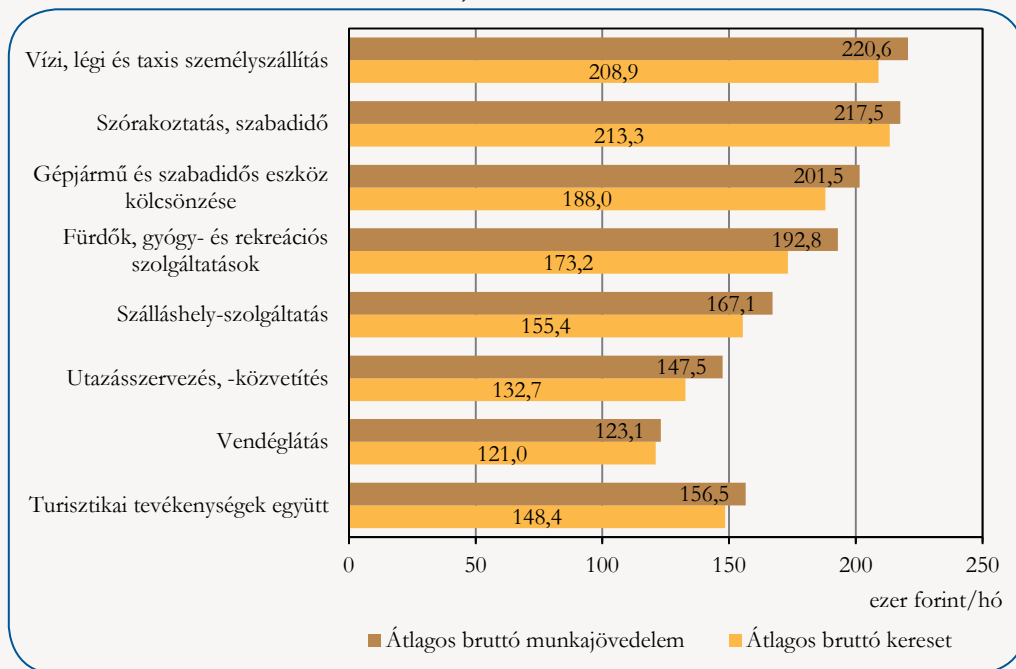
2014-ben a balatoni turisztikai vállalkozásoknál teljes munkaidőben alkalmazásban állók átlagos havi munkajövedelme bruttó 156 ezer forint volt. (A munkajövedelem a munkavégzéshez kapcsolódó összes javadalmazást, azaz a kereseten felül a munkáltatói juttatásokat – többek között az étkezési, a lakhatási, a ruházati, vagy a munkába járással kapcsolatos költségtérítést – is magában foglalja.) A bruttó átlagkereset havi 148 ezer forintot tett ki, de a vendéglátással, illetve az utazásszervezéssel, -közvetítéssel foglalkozó vállalkozások ennél kevesebbet fizettek az alkalmazottaiknak. A vízi, légi és taxis személyszállító, valamint a szórakoztatást, szabadidős tevékenységeket biztosító cégeknél ugyanakkor a régiós turisztikai átlagbér csaknem másfélszeresét kapták a munkavállalók: havi bruttó átlagkeresetük meghaladta a 200 ezer forintot.¹¹

A férfiak és a nők bérezése között átlagosan 20 ezer forint volt a különbség: a balatoni turisztikai vállalkozásoknál teljes munkaidőben alkalmazott férfiak bruttó 158 ezer, míg a nők 138 ezer forintot kerestek havonta.

¹¹ A torzítástól mentes kereseti értékek kimutatását a szürke és a fekete foglalkoztatás erősen nehezíti.

13. ábra

A balatoni turisztikai vállalkozásoknál teljes munkaidőben alkalmazásban állók átlagos havi bruttó munkajövedelme és keresete, 2014*

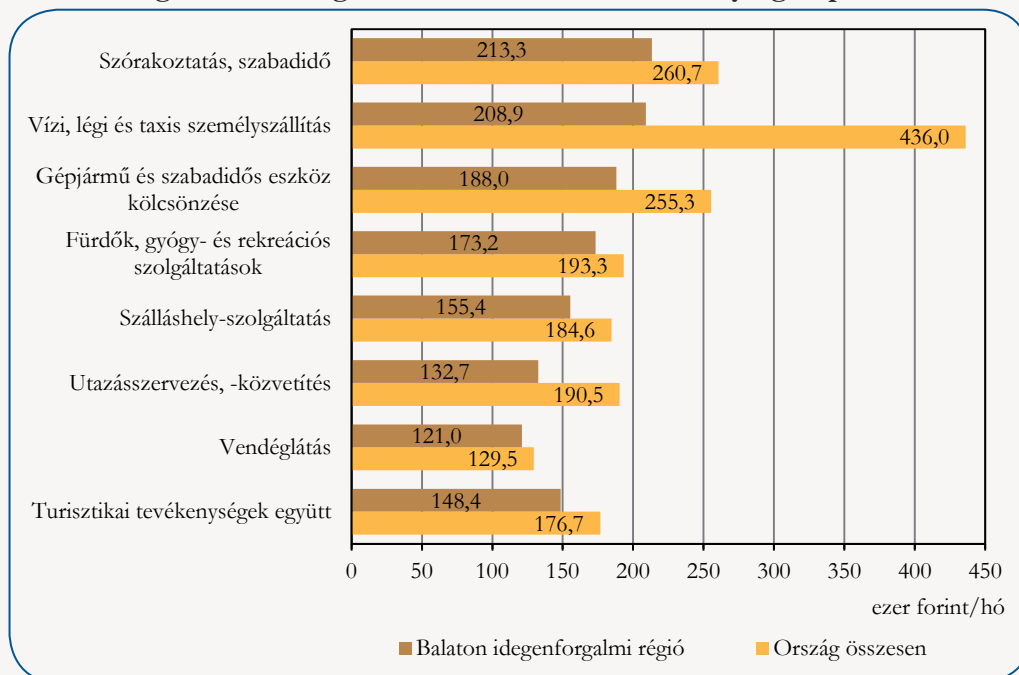

* Az éves bruttó keresettömeg, illetve munkajövedelem és az éves átlagos állományi létszám adataiból számolt értékek.

A régiós átlagkereset elmaradt az országostól: a 27 turisztikai szakágazatba tartozó összes vállalkozás adatát figyelembe véve a turisztikai átlagbér országosan megközelítette a 177 ezer forintot, azaz 28 ezer forinttal magasabb volt, mint a balatoni vállalkozásoknál. Az egyes tevékenységcsoportokban ennél is erőteljesebb különbség mutatkozott: a személyszállító vállalkozásoknál 2-szeres, az utazásszervező, -közvetítő, valamint a személygépjárművek, szabadidős eszközök kölcsönzésével foglalkozó gazdasági szervezeteknél 1,4-szeres volt a bérdifferencia.

14. ábra

A bruttó átlagkereset országos összehasonlításban, tevékenységcsoportonként, 2014*

* Az országos adatok a vizsgált 27 turisztikai szakágazatba tartozó, 2014 során működő magyarországi vállalkozások adatait jelentik. Az éves bruttó keresettömeg és az éves átlagos állományi létszám felhasználásával számított értékek.

3. A balatoni turisztikai vállalkozások bevételei, hatékonysága és jövedelmezősége

Kiadványunk módszertanában kitértünk arra, milyen feltételekkel tekintettük a vállalkozásokat működőnek: a vizsgált időszakban rendelkezzenek árbevétellel, egyéb bevétellel, vagy legyen beruházási tevékenységük. A balatoni régióban 2014 során működő turisztikai vállalkozások közül 2704 szervezet realizált értékesítési árbevételt, amely összértékben 64,0 milliárd forintot tett ki, és a 70%-a a vendéglátásban, valamint a szálláshely-szolgáltatásban képződött.

Egy-egy balatoni turisztikai vállalkozás éves átlagos nettó árbevétele 24 millió forint volt, ez az átlag azonban közel sem jellemzi jól a vállalkozásokat. Ennek oka, hogy a turisztikai szervezetek árbevételei erősen különböztek egymástól, azaz még tevékenységcsoporton belül is nagymértékben szóródtak. Az utazásszervező, -közvetítő és egyéb foglалásokat bonyolító vállalkozásoknál voltak a legnagyobb különbségek a bevétel összegében, amit jól mutat a szórás (az egy vállalkozásra jutó árbevételtől való átlagos eltérés) 580 millió forintos értéke.

5. tábla

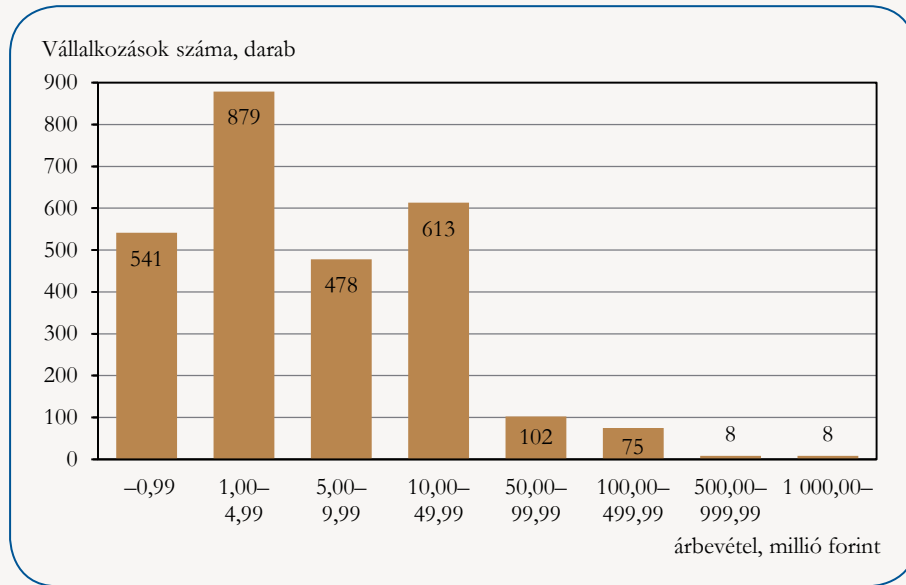
A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások árbevétele, 2014

Tevékenység, tevékenységcsoport	Árbevétellel rendelkező vállalko- zások száma	Nettó árbevétel, millió forint	A vállal- kozások számának	Az értékesítés nettó árbevételének	Egy vállalkozásra jutó nettó árbevétel	
					átlagos összege	szórása
			megoszlása, %		millió forint	
Vendéglátás	1 437	23 333	53,1	36,5	16	32
Ebből: éttermi vendéglátás	1 151	19 728	42,6	30,8	17	34
Szálláshely-szolgáltatás	395	21 672	14,6	33,9	55	221
Ebből: szállodai szolgáltatás	183	19 474	6,8	30,4	106	315
Utazásszervezés, -közvetítés	97	8 694	3,6	13,6	90	580
Vízi, légi és taxis személy- szállítás	154	3 278	5,7	5,1	21	182
Ebből: belvízi személyszállítás és vízi szállítást kiegészítő szolgáltatás	17	2 553	0,6	4,0	150	523
taxis személyszállítás	132	315	4,9	0,5	2	3
Szórakoztatás, szabadidő	211	3 074	7,8	4,8	15	37
Fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások	349	2 654	12,9	4,1	8	69
Gépjármű és szabadidős eszköz kölcsönzése	61	1 296	2,3	2,0	21	117
Turisztikai tevékenységek együtt	2 704	64 002	100,0	100,0	24	152

A balatoni turisztikai vállalkozások különbözősége a bevételkategóriák szerinti aszimmetrikus eloszlásban is megmutatkozik. 2014-ben a szervezetek több mint felének 5 millió forintnál, ezen belül ötödének 1 millió forintnál alacsonyabb volt az értékesítésből származó éves nettó árbevétele. A turisztikai vállalkozásoknak a 7,1%-a, 193 gazdasági szervezet ért el 50 millió forintnál magasabb árbevételt. E vállalkozásoknál ugyanakkor a régió teljes turisztikai bevételének több mint a kétharmada, 44,6 milliárd forint koncentráldott.

15. ábra

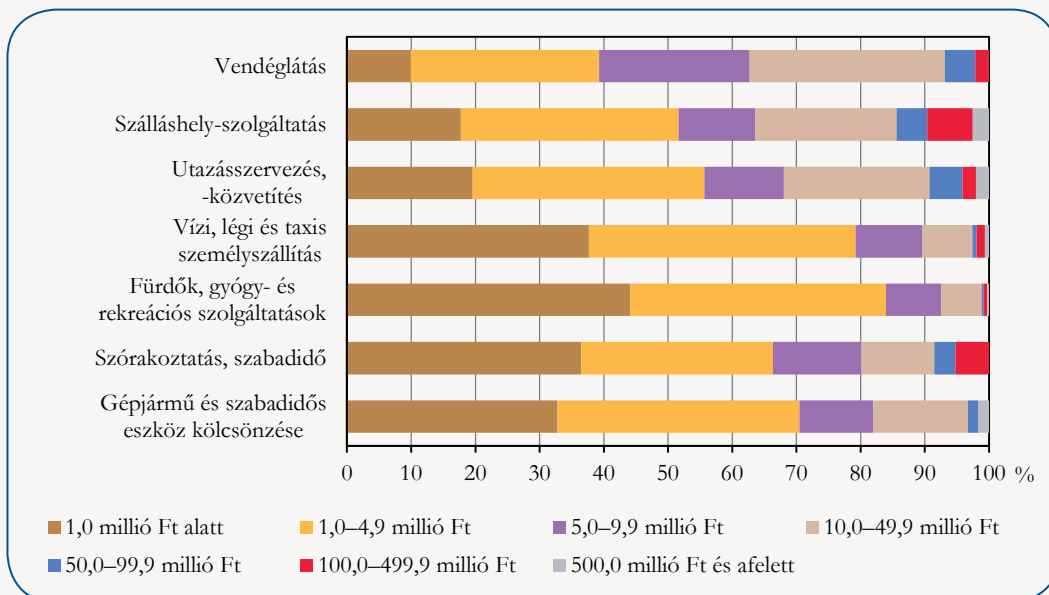
**Az árbevétellel rendelkező balatoni turisztikai vállalkozások száma
bevételek kategóriái szerint, 2014**

A fürdők, a gyógy- és rekreációs szolgáltatások csoportjában 44% volt azoknak a vállalkozásoknak az aránya, amelyek éves nettó árbevétele 1 millió forint alatt maradt. A személyszállító, a szórakoztatást, szabadidős szolgáltatásokat nyújtó, valamint a kölcsönző vállalkozásoknak legalább az egyharmada tartozott a legkisebb bevétel kategóriába. Ezzel szemben 16 olyan turisztikai vállalkozás is működött a régióban, amelyeknek az éves árbevétele elérte, vagy meghaladta az 500 millió forintot. Közülük 10 vállalkozás szálláshely-szolgáltatást nyújtott, de a szórakoztatással, szabadidős szolgáltatások nyújtásával foglalkozó vállalkozások csoportján kívül valamennyi tevékenységcsoportban volt ilyen jelentős árbevételű szervezet.

16. ábra

**A balatoni turisztikai vállalkozások bevétel kategóriái szerinti megoszlása az egyes
tevékenységcsoportokban, 2014**

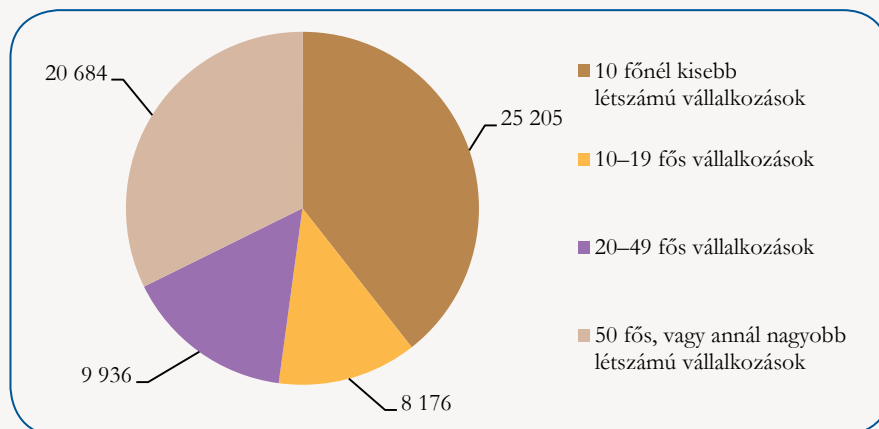
Az 1 millió forintnál kisebb éves árbevételű turisztikai vállalkozások mindegyike a mikrovállalkozások körébe tartozott. A 10–19 fős vállalkozások döntő többsége elérte a legalább nettó 10 millió forintot, több

mint egynegyedük 100 millió forint feletti összegű árbevételt könyvelhetett el. A 20–49 fős turisztikai szervezetek körében nem volt 10 millió forintnál, az ennél nagyobb létszámú szervezetek körében pedig 100 millió forintnál alacsonyabb éves nettó árbevételű vállalkozás.

A balatoni régió 2014. évi turisztikai árbevételének csaknem négytizede, 25,2 milliárd forint a 10 főnél kisebb létszámú mikrovállalkozásoknál képződött. Annál a mindössze 13 vállalkozásnál, amelyek létszáma elérte, vagy meghaladta az 50 főt, a bevételek egyharmada, 20,7 milliárd forint realizálódott. A 10 és 50 fő közötti létszámot foglalkoztató turisztikai vállalkozásokhoz az összes árbevétel 28%-a, 18,1 milliárd forint kapcsolódott.

17. ábra

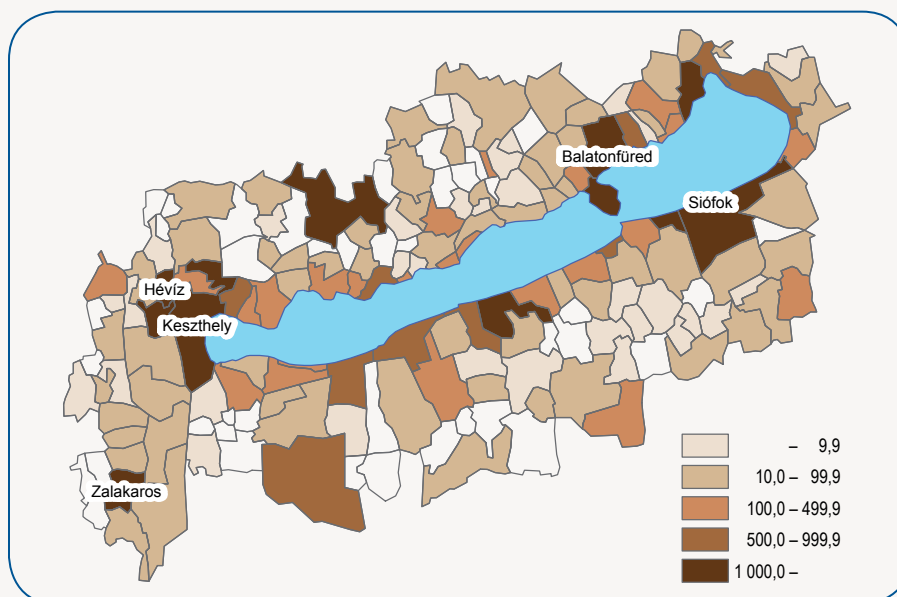
A balatoni régió turisztikai árbevételének megoszlása a működő vállalkozások létszám-kategóriái szerint, 2014, millió forint

A balatoni régió teljes turisztikai árbevételének csaknem az ötöde, 12,3 milliárd forint a Siófokon működő vállalkozások bevételeiből származott. A balatonfüredi turisztikai vállalkozások összesen 11,1, a hévízi vállalkozások 8,2 milliárd forint nettó árbevételt értek el. A nettó árbevétel településenkénti megoszlásában erőteljesebb koncentráció mutatható ki, mint a foglalkoztatottak létszáma esetén. Csupán a felsorolt három település vállalkozásai a régiós turisztikai bevételeknek közel felét képviselték, s ha ehhez a zalakarosi és a keszthelyi vállalkozások bevételeit (3,9, illetve 3,5 milliárd forint) is hozzászámítjuk, látható, hogy ez az öt település adta a balatoni turisztikai árbevétel 61%-át.

18. ábra

A balatoni régióban képződő turisztikai árbevétel a vállalkozások működési települése szerint, 2014, millió forint

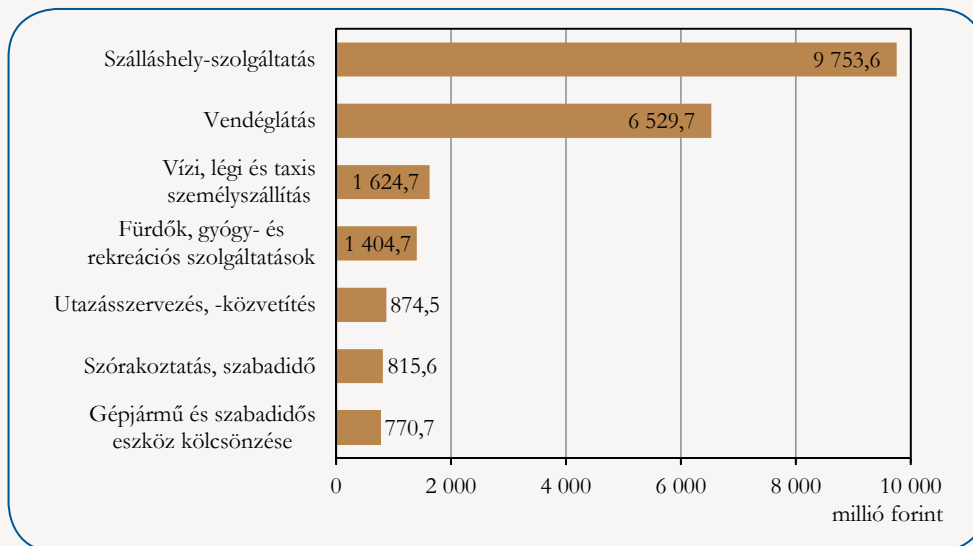
A turisztikai vállalkozások együttes árbevételösszege 11 balatoni településen¹² elérte a milliárdos nagyságrendet, ezzel szemben 9 településen 1 millió forintnál kevesebb összbevétel folyt be a szervezetekhez.

Az árbevétel – mint a turisztikai tevékenységek adott piaci környezetben realizálódó ellenértéke – olyan javak és szolgáltatások összegét is tartalmazza, amelyeket a turisztikai vállalkozások külső forrásból szereznek be, majd tevékenységük során felhasználnak. Arra a kérdésre, hogy mekkora az az új érték, amelyet a szervezetek saját tevékenységükkel előállítanak, a hozzáadott érték adataiból kapunk választ. Az újérték-teremtő képesség a gazdálkodás hatékonyságának fontos mutatója; a vállalkozások számára a bruttó hozzáadott érték nyújt fedezetet többek között az eszközök amortizációjára, a munkavállalói jövedelmekre (bérekre) és a vállalkozási jövedelemre (nyereség).

2014-ben a Balaton idegenforgalmi régió turisztikai vállalkozásai összesen 21,8 milliárd forint bruttó hozzáadott értéket állítottak elő, amelynek 45%-a a szálláshely-szolgáltatásban, 30%-a pedig a vendéglátásban képződött. A legkisebb mértékben (3,5%) a személygépjárművek és a szabadidős eszközök kölcsönzését végző szervezetek járultak hozzá a régióban keletkező turisztikai értéktöbblet.

19. ábra

A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások alapján számított bruttó hozzáadott értéke tevékenységcsoportonként, 2014

A turizmus kifejezetten élőkommunikációs szolgáltató tevékenységeket foglal magában. Az élőkommunikációs hatékonyság egyik legfontosabb mérőszáma az egy főre jutó bruttó hozzáadott érték: arról ad információt, hogy a szervezet tevékenységében részt vevők átlagosan mekkora új értéket hoznak létre egy adott időszakban. Ez a mutató az árbevételnél kevésbé érzékeny a tevékenység jellegére, ezért az ágazatcsoportok összehasonlításakor pontosabb képet ad.

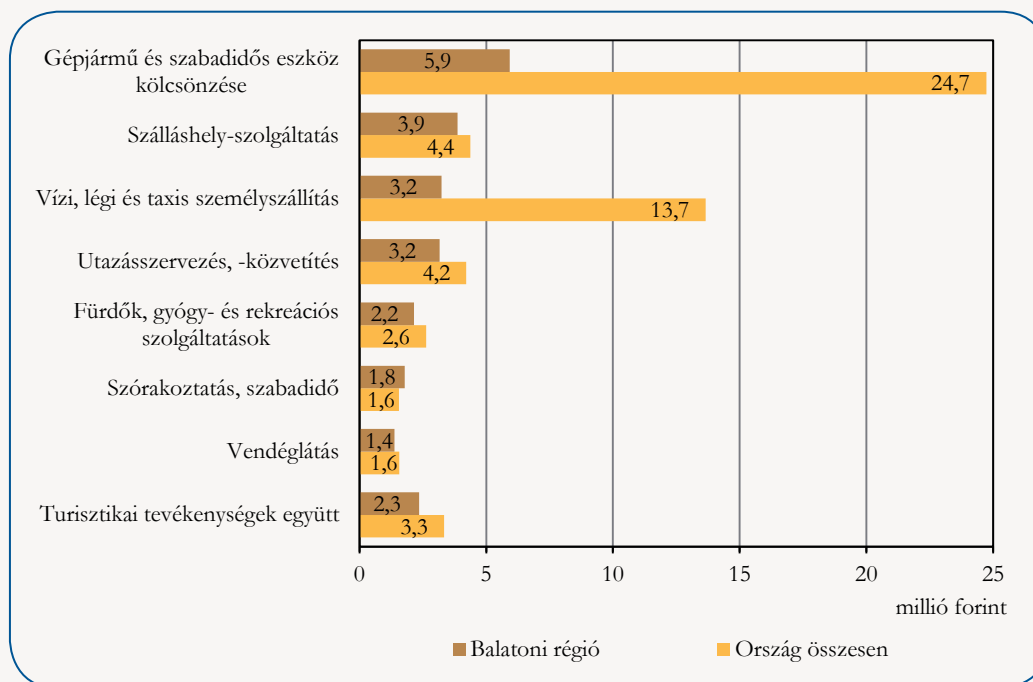
2014-ben a balatoni turisztikai vállalkozások tevékenységében részt vevő minden egyes foglalkoztatott átlagosan 2,3 millió forint új értéket hozott létre. Az országos turisztikai vállalkozási körben viszont ennél átlagosan 1 millió forinttal magasabb fajlagos többletérték képződött. A tevékenységcsoportok szerinti bontás még jelentősebb különbségeket tár fel: a személygépjárműveket, szabadidős eszközöket bérebe adó, valamint a személyszállító vállalkozások munkavállalói országosan 4-szer annyi új értéket állítottak elő, mint az ugyanilyen tevékenységű balatoni vállalkozásoknál dolgozók.

Az idegenforgalmi régió turisztikai szervezeteinek élőkommunikációs hatékonysága csaknem valamennyi tevékenységcsoportban elmaradt az országotól, ez alól csupán a szórakoztatást, szabadidős szolgáltatásokat biztosító vállalkozások jelentettek kivételt.

¹² Siófok, Balatonfüred, Hévíz, Zalakaros, Keszthely, Balatonalmádi, Zamárdi, Alsópáhok, Balatonlelle, Tihany, Tapolca.

20. ábra

Egy főre jutó bruttó hozzáadott érték a turisztikai tevékenységű vállalkozásoknál a balatoni régióban és országosan, 2014*

* A vállalkozások tevékenységében részt vevők teljes létszámához – beleértve az alkalmazottakat, a dolgozó tulajdonost, a segítő családtagokat, a társas vállalkozások dolgozó, de nem fizetett tagjait, a havi 60 munkaóránál rövidebb munkaidőben foglalkoztatottakat – viszonyított bruttó, alapáron számított hozzáadott érték. Az országos adatok a vizsgált 27 turisztikai szakágazatba tartozó, 2014 során működő magyarországi vállalkozások adatait jelentik.

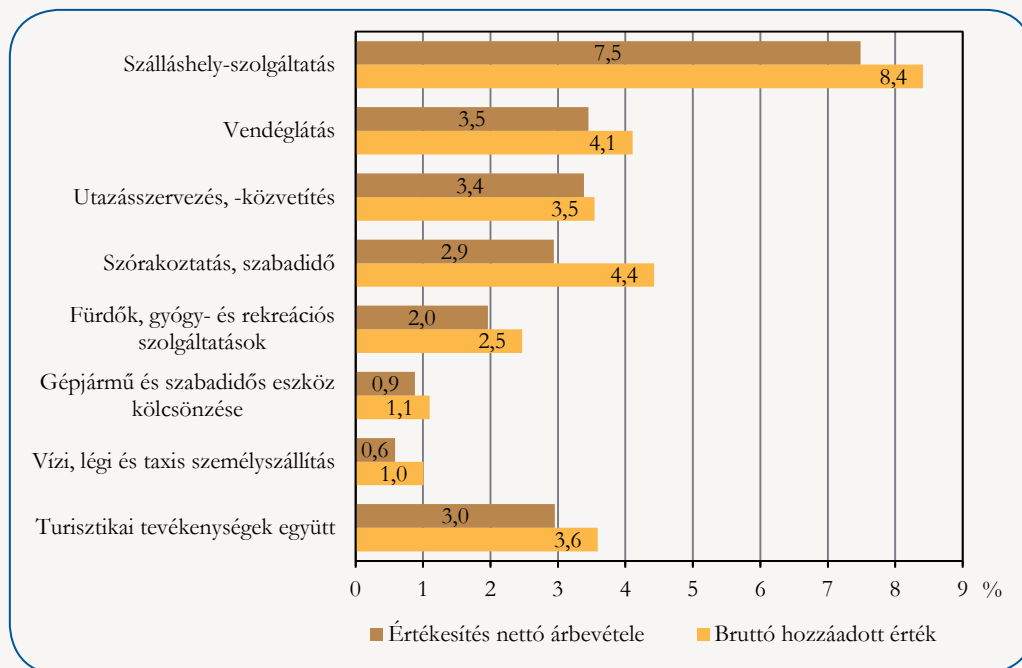
A balatoni turisztikai vállalkozások együttes árbevétele 3,0%-át tette ki az azonos tevékenységi körű magyarországi vállalkozások 2014. évi árbevételének. A tevékenységcsoportonkénti bontás összetettebb képet ad: a régióban működő szálláshely-szolgáltatók 7,5%-os hányadot képviseltek az összes magyarországi szálláshely-szolgáltató vállalkozás árbevételéből, míg a személygépjárművek és a szabadidős eszközök kölcsönzését, valamint a vízi, légi, taxis személyszállítást végző balatoni szervezetek árbevételösszege az 1%-át sem érte el az országosnak.

A balatoni turisztikai vállalkozások által 2014-ben létrehozott új érték a magyarországi turisztikai szervezetek összes bruttó hozzáadott értékének 3,6%-át jelentette. Hasonlóan a nettó árbevételhez a szálláshely-szolgáltatók hozzáadott érték részesedése volt az országosból a legmagasabb (8,4%), a vízi, légi és taxis személyszállító vállalkozásoké pedig a legalacsonyabb (1,0%).¹³

¹³ Az országos összehasonlítás eredményének értékelésekor különösen fontos figyelembe venni e kiadvány módszertanában leírtakat, a balatoni régióban erősen jelentkező szezonalitást, továbbá azt, hogy a turisztikai tevékenységek egy része (éttermi vendéglátás, gépjárműkölcsönzés, utazásszervezés, -közvetítés, szórakoztatás, szabadidős tevékenységek) a Balatonnál erőteljesebben köthető az odaérkező vendégek forgalmához, mint például az országos értékből a legjelentősebb hányaddal részesedő Budapesten.

21. ábra

A balatoni turisztikai vállalkozások árbevételének és bruttó hozzáadott értékének aránya a magyarországi turisztikai vállalkozásokon belül, 2014*

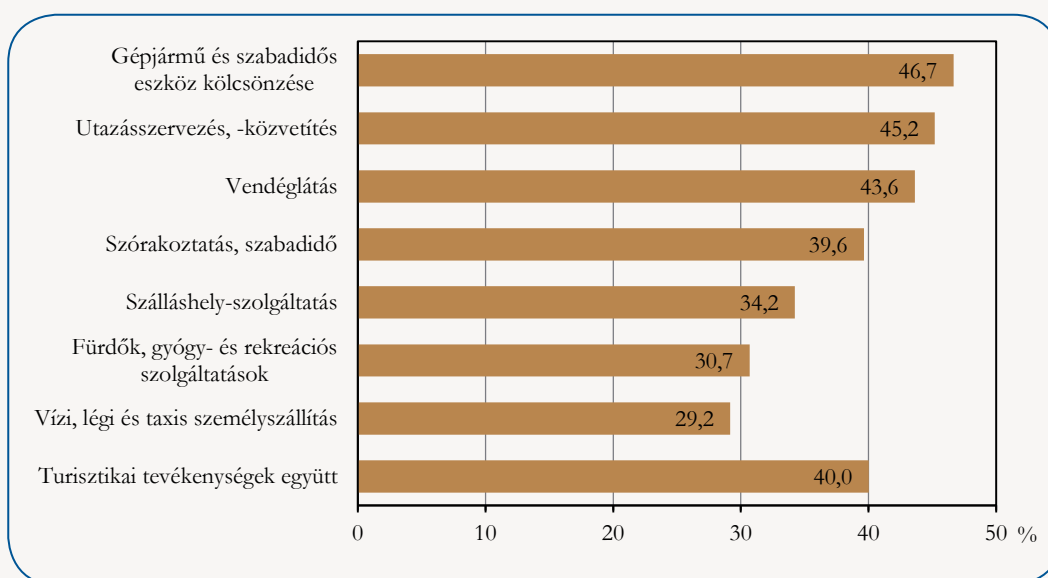

* A vizsgált 27 turisztikai szakágazatba tartozó, 2014 során működő vállalkozások adataival számítva.

A társas vállalkozási formában működő közel 1300 balatoni turisztikai szervezet 40%-ának veszteséges volt az alaptevékenysége, azaz negatív üzleti eredménnyel zárta a 2014. évet.¹⁴ A gépjármű és szabadidős eszköz kölcsönző, az utazásszervező, -közvetítő és a vendéglátást folytató társas vállalkozások körében volt a legmagasabb azoknak a szervezeteknek az aránya, amelyek főtevékenységükből nem tudtak nyereséget elérni.

22. ábra

A társas vállalkozási formában működő balatoni turisztikai szervezetek közül a negatív üzemi-üzleti eredményűek aránya, 2014

¹⁴ Az egyéni vállalkozók eredményéről nem áll rendelkezésre statisztikai információ.

Az üzemi-üzleti eredmény – az alaptevékenységgel legszorosabban összefüggő eredménykategória – adatainak ismeretében a turisztikai szervezetek jövedelmezősége is összehasonlítható:

- a bevételarányos jövedelmezőség azt fejezi ki, hogy az értékesítés nettó árbevételének és az egyéb bevételeknek átlagosan hány százaléka maradt meg a vállalkozásoknál üzemi-üzleti eredményként,
- a létszámarányos jövedelmezőség azt mutatja meg, hogy a vállalkozások tevékenységében részt vevő egy-egy foglalkoztatott átlagosan mekkora üzemi-üzleti eredményt hozott létre.

6. tábla

A társas vállalkozási formában működő balatoni turisztikai szervezetek jövedelmezősége országos összehasonlításban, 2014

Tevékenység, tevékenységcsoport	Balaton idegenforgalmi régió		Ország összesen	
	bevételarányos üzemi-üzleti eredmény, %	létszámarányos üzemi-üzleti eredmény, ezer forint/fő ^{a)}	bevételarányos üzemi-üzleti eredmény, %	létszámarányos üzemi-üzleti eredmény, ezer forint/fő ^{a)}
Vendéglátás	3,1	181	4,5	350
Ebből: éttermi vendéglátás	4,0	234	3,2	242
Szálláshely-szolgáltatás	8,1	884	7,2	866
Ebből: szállodai szolgáltatás	8,2	946	7,6	951
Utazásszervezés, -közvetítés	3,9	1 386	2,6	1 241
Vízi, légi és taxis személy-szállítás	4,4	437	22,3	19 744
Ebből:				
belvízi személyszállítás és vízi szállítást kiegészítő szolgáltatás	4,8	441	13,0	1 399
taxis személyszállítás	12,3	661	19,3	1 020
Szórakoztatás, szabadidő ^{b)}	X	X	1,3	168
Fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások	3,3	204	8,8	795
Gépjármű és szabadidős eszköz kölcsonzése	7,4	1 176	10,5	7 443
Turisztikai tevékenységek együtt	5,1	489	9,9	1 531

^{a)} A társas vállalkozások tevékenységében részt vevők teljes létszámához viszonyított üzemi-üzleti eredmény.

^{b)} A veszteséges vállalkozások magas aránya miatt a mutatók a balatoni régióban nem értelmezhetők.

A balatoni régió társas vállalkozási formában működő turisztikai szervezeteinél az éves nettó árbevételnek és az egyéb bevételeknek átlagosan 5,1%-a maradt meg eredményként – az országos turisztikai vállalkozási körben ennek majdnem a duplája. Az éttermi vendéglátó, a szálláshely-szolgáltató és az utazásszervező, -közvetítő cégeknél viszont fordított volt a reláció: a balatoni vállalkozások az országosnál magasabb üzemi-üzleti eredményt realizálhattak a bevételeikből.

A régió turisztikai társas vállalkozásaiban foglalkoztatottak fejenként átlagosan 489 ezer forint eredményt hoztak létre a munkájukkal, míg az országos átlag ennek több mint a 3-szorosa volt. A balatoni szálláshely-szolgáltató és utaztató szervezetek létszámarányos jövedelmezősége ugyanakkor valamelyest kedvezőbben alakult az országosnál.

4. A balatoni turisztikai vállalkozások beruházásai

A statisztikai megfigyelések a vállalkozások beruházási tevékenysége alatt egyrészt az új tárgyi eszközök beszerzését, létesítését, a meglévők bővítését, értéknövelő átalakítását és felújítását értik – ezek összefoglaló elnevezése nemzetgazdasági beruházás. Másrészt a használt (korábban más vállalkozás által aktivált) tárgyi eszközök megvásárlása is beruházásnak minősül, amelyet a statisztika az előbbtől megkülönböztetve, üzemgazdasági beruházásként vesz számba.¹⁵

2014-ben a balatoni régióban működő turisztikai vállalkozásoknak csaknem a negyede, 656 szervezet valósított meg nemzetgazdasági beruházást, 6,3 milliárd forint összértékben, ami a magyarországi turisztikai szervezetek beruházási ráfordításainak 3,6%-át jelentette. A beruházások négytizede, 2,5 milliárd forint a balatoni szálláshely-szolgáltatókhoz (elsősorban a szállodai szolgáltatást nyújtó vállalkozásokhoz) kapcsolódott.

A balatoni turisztikai vállalkozások 2014-ben 700 millió forintot költöttek használt tárgyi eszközök beszerzésére, ennek 90%-át a szálláshely-szolgáltató, a vendéglátó és a vízi, légi, taxis személyszállítást végző vállalkozások eszközvásárlásai tették ki.

7. tábla

A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások beruházásai, 2014

Tevékenység, tevékenységcsoport	Nemzetgazdasági beruházások			Üzemgazdasági beruházások		
	a beruházó turisztikai vállalkozások száma	a beruhá- zások teljesítmény- értéke, millió forint	a teljesít- ményérték megoszlása, %	a beruházó turisztikai vállalkozások száma	a beruhá- zások teljesítmény- értéke, millió forint	a teljesít- ményérték megoszlása, %
Szálláshely- szolgáltatás	153	2 495,6	39,6	126	243,7	34,8
Ebből: szállodai szolgáltatás	98	1 952,9	31,0	76	131,6	18,8
Vendéglátás	373	1 417,6	22,5	311	170,3	24,3
Ebből: éttermi vendéglátás	300	1 301,0	20,6	251	154,8	22,1
Szórakoztatás, szabadidő	52	942,3	14,9	46	23,9	3,4
Gépjármű és szabadidős eszköz kölcsonzése	14	762,9	12,1	10	38,3	5,5
Vízi, légi és taxis személyszállítás	12	381,6	6,0	10	216,5	30,9
Ebből: belvízi személyszállítás és vízi szállítást kiegészítő szolgáltatás	7	365,5	5,8	6	197,0	28,1
Fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások	25	241,6	3,8	23	1,8	0,3
Utazásszervezés, -közvetítés	27	66,4	1,1	24	5,2	0,7
Összesen	656	6 308,0	100,0	550	699,9	100,0

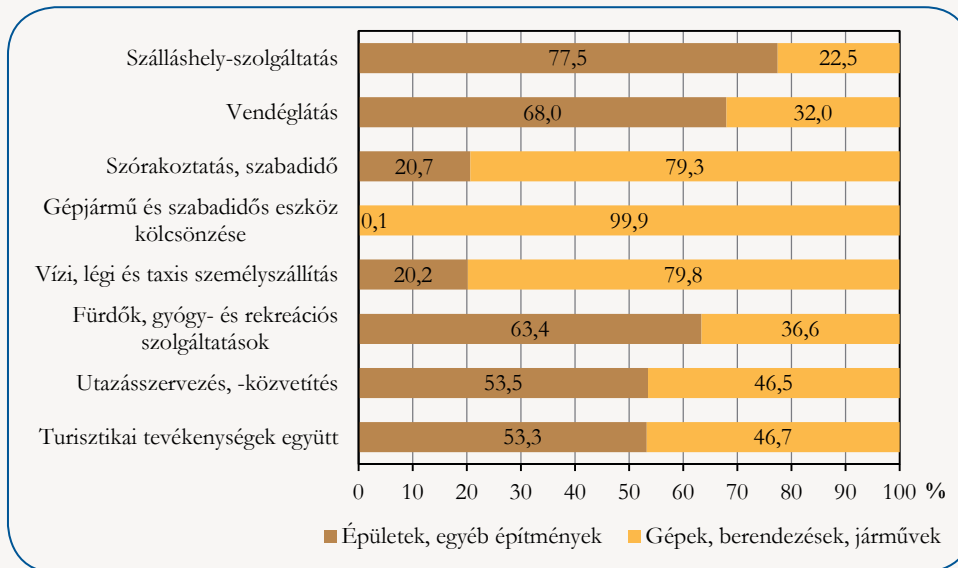
A balatoni turisztikai szervezetek nemzetgazdasági beruházásainak 53%-át az új épületek építése, vagy a már meglévők bővítése, felújítása, 47%-át pedig az új gépek, berendezések, járművek beszerzése jelentette. A beruházások összetétele azonban tevékenységcsoportonként különbözött. A szálláshely-

¹⁵ Az üzemgazdasági beruházás csak a beruházó vállalkozás tárgyi eszköz-állományát növeli, a nemzetgazdaságét már nem.

szolgáltatók fejlesztéseinek több mint a háromnegyede épületberuházás volt, a személygépjárművek, szabadidős eszközök kölcsönzői viszont szinte kizárólag gép, berendezés- és járműállományuk bővítésére költöttek. A vendéglátásban, illetve a fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások vállalászási csoportjában a beruházási ráfordítások több mint 60%-át ugyancsak épületekre fordították.

23. ábra

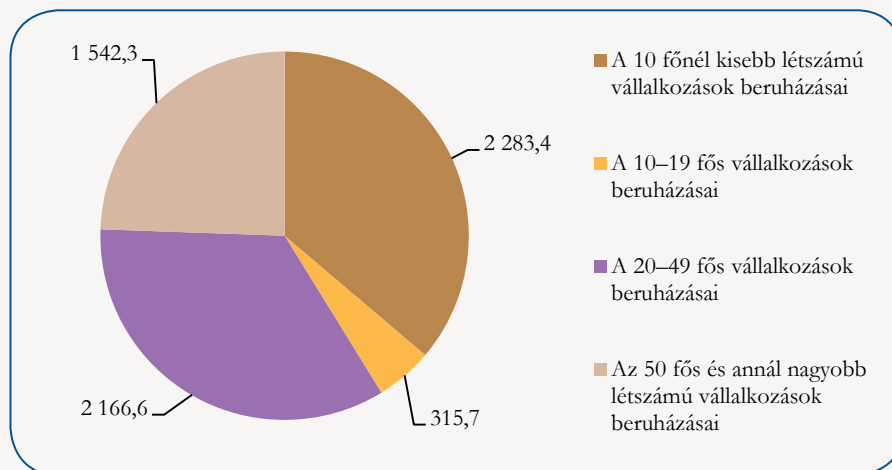
A balatoni turisztikai vállalkozások nemzetgazdasági beruházásainak megoszlása, 2014

A nemzetgazdasági beruházásoknak több mint a harmadát – 2,3 milliárd forint értékben – a régióban működő mikrovállalkozások valósították meg. Hasonló nagyságrendű összeget fordítottak fejlesztésre a 20–49 fős turisztikai vállalkozások; 2,2 milliárd forintnyi beruházásaiknak a kétharmada a vendéglátásba és a szálláshely-szolgáltatásba áramlott. Az 50 fős, vagy ennél nagyobb létszámú balatoni turisztikai szervezetek fejlesztéseinek összege 1,5 milliárd forint volt, ami a beruházások egynegyedét jelentette.

24. ábra

A balatoni turisztikai vállalkozások nemzetgazdasági beruházásainak értéke létszám-kategóriák szerint, 2014, millió forint

A beruházó gazdasági szervezetek közül a legtöbb Siófokon működött: a 99 turisztikai vállalkozáshoz a nemzetgazdasági beruházások 35%-a, csaknem 2,2 milliárd forint kötődött. Ezeknek a fejlesztéseknek a háromnegyedét ugyanakkor 3 gazdasági szervezet valósította meg.

A beruházási ráfordítások összegét tekintve Balatonfüred állt a 2. helyen a települések sorában. Az északi parti városban működő turisztikai vállalkozások közül 61 végzett nemzetgazdasági beruházást 2014-ben, összesen 944 millió forint értékben.

A keszthelyi beruházások 54%-a a szabadidős tevékenységek, egyharmada a szálláshely-szolgáltatás területén folyt, a zalakaros beruházások legnagyobb részét a gyógyfürdő fejlesztése jelentette. A Gyenesdiáson, Zamárdiban, Balatonlellén és Hévízen működő turisztikai vállalkozások közül a szálláshely-szolgáltatók beruháztak a legtöbbit: mind a 4 településen a nemzetgazdasági beruházások legalább 60%-át ezek a szervezetek valósították meg.

8. tábla

A balatoni turisztikai vállalkozások nemzetgazdasági beruházásai településenként, 2014*

Terület ^{a)}	A beruházó turisztikai vállalkozások száma	A nemzetgazdasági beruházások	
		teljesítményértéke, millió forint	aránya, %
Balaton régió	656	6 308,0	100,0
Ebből:			
Siófok	99	2 179,9	34,6
Balatonfüred	61	944,3	15,0
Keszthely	59	597,2	9,5
Zalakaros	18	383,9	6,1
Gyenesdiás	13	315,0	5,0
Zamárdi	25	252,8	4,0
Balatonlelle	19	224,7	3,6
Hévíz	45	182,2	2,9
Csopak	7	146,7	2,3

* A táblázatban – részben adatvédelmi okból – azokat a településeket soroltuk fel, ahol a turisztikai vállalkozások nemzetgazdasági beruházásainak összértéke meghaladta a 100 millió forintot.

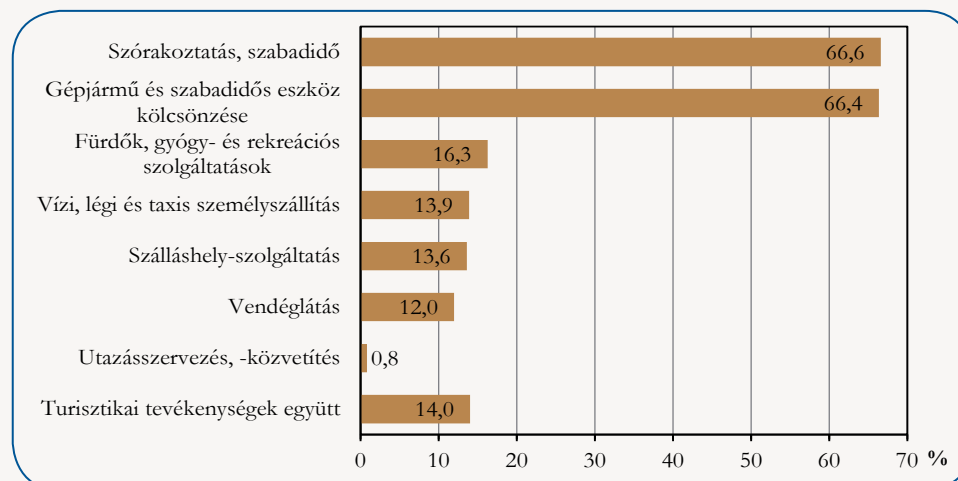
a) A beruházási tevékenységet végző vállalkozások működési helye.

A 2014-ben beruházást folytató balatoni turisztikai vállalkozások átlagosan a nettó árbevételük 14%-ának megfelelő összeget fordítottak új tárgyi eszközök beszerzésére, vagy a meglévők felújítására, bővítésére. A szórakoztatást, szabadidős tevékenységeket biztosító, valamint a kölcsönző vállalkozások ennél azonban jóval többet, árbevételüknek átlagosan a kétharmadát költötték fejlesztésre (megjegyezzük, hogy a magas átlagérték mindkét csoportban meglehetősen szélsőséges egyedi értékeket takart).

A turisztikai tevékenységcsoportok közül az utazásszervező, -közvetítő vállalkozások beruháztak a legkevesebbet 2014-ben (lásd 7. táblázat); beruházási ráfordításaik az árbevételhez viszonyítva is csekély, 1% alatti hányadot tettek ki.

25. ábra

A nemzetgazdasági beruházások értéke a nettó árbevétel százalékában átlagosan, tevékenységcsoportonként, 2014*

* A nemzetgazdasági beruházások összegét a beruházást végző vállalkozások nettó árbevételére vetítve.

5. A régió turizmusgazdaságában 2008 és 2014 között bekövetkezett változások

A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások évenkénti, aktuális számát alapvetően négy tényező határozta meg:

- az adott évben újként alakult,
- az adott évben megszűnt,
- az év során főtevékenységet váltott,
- az év során működési települést váltott

szervezetek számossága. A működő vállalkozások számának (az előző évhez viszonyított) változása 2008 és 2014 között egyik esztendőben sem volt kiugró. A szervezetszám 2013-ban módosult a legnagyobb mértékben: 2012-höz képest 163-mal csökkent, elsősorban a vendéglátó, a szálláshely-szolgáltató és a személyszállító vállalkozások visszaeső számából adódóan.

A régió turisztikai szervezeti köre a hétéves periódus során valamelyest átrendeződött. A 2009. évet leszámítva folyamatosan emelkedett a szórakoztatást, szabadidős tevékenységeket biztosító, a fürdők és a gyógy-, rekreációs szolgáltatásokat nyújtó, továbbá a gépjárművek, szabadidős eszközök kölcsönzésével foglalkozó, permanensen csökkent viszont a vendéglátó vállalkozások aránya a működő turisztikai vállalkozásokon belül.

9. tábla

A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások száma és megoszlása

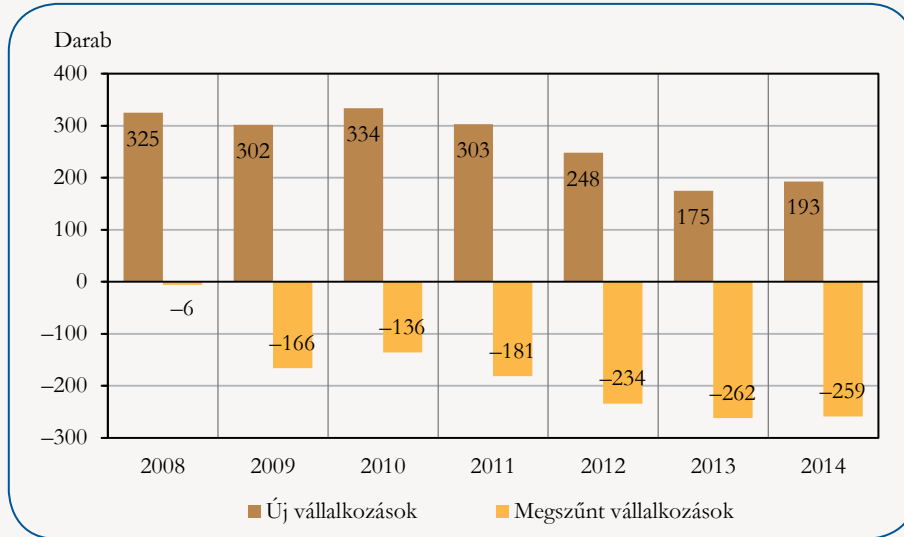
Tevékenységszám	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
A vállalkozások száma							
Vendéglátás	1 695	1 657	1 647	1 626	1 586	1 480	1 483
Szálláshely-szolgáltatás	440	433	454	432	409	386	415
Fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások	293	291	317	332	331	319	357
Szórakoztatás, szabadidő	173	144	162	218	214	210	222
Vízi, légi és taxis személyszállítás	173	176	173	169	171	156	155
Utazásszervezés, -közvetítés	102	116	117	121	117	110	100
Gépjármű és szabadidős eszköz kölcsönzése	31	51	54	60	58	62	64
Összesen	2 907	2 868	2 924	2 958	2 886	2 723	2 796
A vállalkozások megoszlása, %							
Vendéglátás	58,3	57,8	56,3	55,0	55,0	54,4	53,0
Szálláshely-szolgáltatás	15,1	15,1	15,5	14,6	14,2	14,2	14,8
Fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások	10,1	10,1	10,8	11,2	11,5	11,7	12,8
Szórakoztatás, szabadidő	6,0	5,0	5,5	7,4	7,4	7,7	7,9
Vízi, légi és taxis személyszállítás	6,0	6,1	5,9	5,7	5,9	5,7	5,5
Utazásszervezés, -közvetítés	3,5	4,0	4,0	4,1	4,1	4,0	3,6
Gépjármű és szabadidős eszköz kölcsönzése	1,1	1,8	1,8	2,0	2,0	2,3	2,3
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Bár az összes balatoni turisztikai szervezet számának évenkénti változása nem tűnik jelentősnek, az új alakulások és a megszűnések száma erős fluktuációt mutat a térségben. 2008 és 2011 között minden esztendőben 300-nál több új turisztikai vállalkozás alakult a Balatonnál, az alapítási kedvet a begyűrűző gazdasági válság alig törte meg. 2012-ben 300 alá, 2013-ban pedig 200 alá csökkent az új alapítású

vállalkozások száma, ezzel párhuzamosan mindinkább emelkedett a megszűnő vállalkozásoké. A hétéves periódus utolsó két esztendejében már több balatoni turisztikai vállalkozás szűnt meg, mint ahányat indítottak.

26. ábra

Az új és a megszűnt turisztikai vállalkozások száma a balatoni régióban*

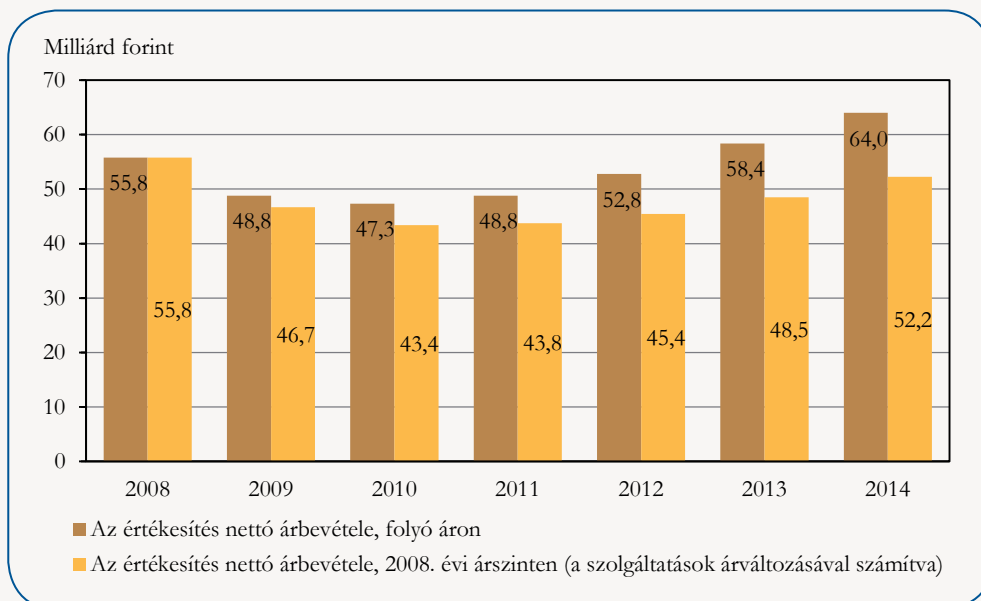
* Az alakulások és a megszűnések különbsége nem egyenlő a turisztikai szervezetszám évenkénti változásával, hiszen azt a fejezet elején említett további két tényező is alakította.

A gazdasági válság visszavetette a régió turisztikai bevételeit: 2009-ben a balatoni szervezetek 7 milliárd forinttal kevesebb árbevételt realizáltak, mint egy évvel korábban, 2010 végére pedig további 1,5 milliárd forinttal csökkent a szektor összbevétele. A turisztikai árbevétel 2011-től újra nőtt, de csak 2013-ban érte utol – sőt ekkor már meg is haladta – az időszak eleji nettó árbevétel összegét. (Figyelemre méltó, hogy a bevételek emelkedése mind 2012-ben, mind 2013-ban csökkenő szervezetszám mellett következett be.)

A balatoni turisztikai vállalkozások reálbevétele a hétéves időszak során ugyanolyan íven változott, mint a nominálbevétel. Lényeges különbség viszont, hogy a reálbevétel összege a teljes periódusban alacsonyabb maradt a 2008. évinél.

27. ábra

A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások árbevétele

A turisztikai tevékenységcsoportok 2008–2014 közötti nominál- és reálbevétel-változását a 10. táblában foglaltuk össze. Jól látható, hogy folyó áron kizárólag a személygépjárművek és a szabadidős eszközök kölcsönzőinek 2014. évi árbevétele maradt el az időszak elejétől (még annak ellenére is, hogy a működő szervezetek száma ebben a csoportban szinte folyamatosan emelkedett). Az utazásszervező, -közvetítő, a személyszállító, valamint a szórakoztatást, szabadidős tevékenységeket biztosító balatoni vállalkozások árbevétele viszont mind nominál-, mind reálértéken meghaladta a 2008. évi bevételek összegét.

10. tábla

A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások nettó árbevételének alakulása, 2014
(2008=100,0)

(%)

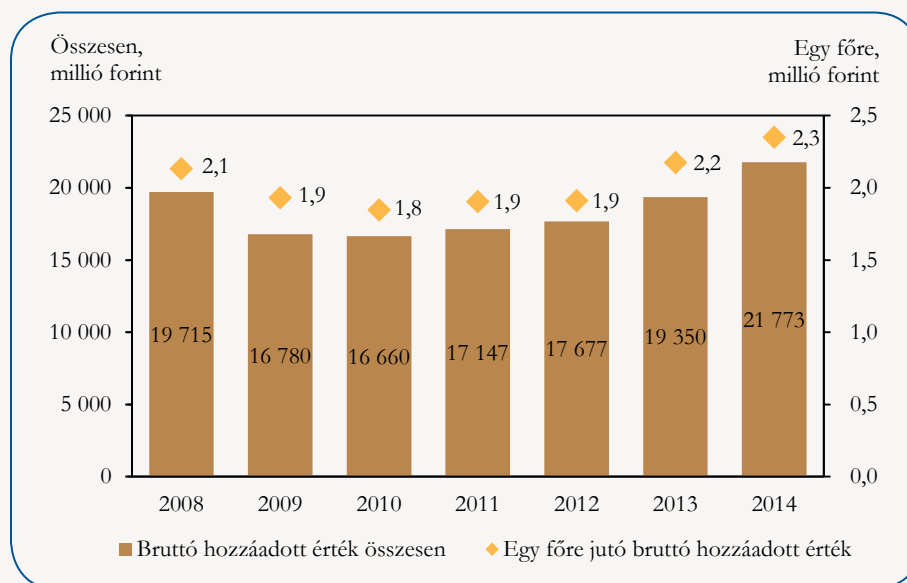
Tevékenységcsoport	A nettó árbevétel alakulása	
	folyó áron	2008. évi árszinten ^{a)}
Vendéglátás	110,4	90,1
Szálláshely-szolgáltatás	109,3	89,2
Utazásszervezés, -közvetítés	168,2	137,3
Vízi, légi és taxis személyszállítás	123,5	100,8
Fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások	111,4	90,9
Szórakoztatás, szabadidő	151,7	123,8
Gépjármű és szabadidős eszköz kölcsönzése	50,2	41,0
Turisztikai tevékenységek együtt	114,7	93,6

^{a)} A szolgáltatások árváltozásával számítva.

A recesszió következményeként visszaeső értékesítési árbevétel maga után vonta a turisztikai vállalkozások hozzáadott értékének csökkenését. A balatoni szervezetek 2008-ban 19,7 milliárd forintnyi új értéket hoztak létre, egy évvel később már 3 milliárd forinttal kevesebbet. 2010 jelentette a mélypontot: a turisztikai tevékenységekből eredő értéktöbblet ekkor 16,7 milliárd forintra csökkent. 2011-től újra folyamatosan emelkedett a balatoni vállalkozások hozzáadott értéke, de az időszak eleji összeget (folyó áron) 2014-ben tudta először felülmúlni.

28. ábra

A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások bruttó hozzáadott értéke*

* Az egy főre jutó hozzáadott érték a turisztikai vállalkozások teljes tevékenységi létszámával számított adat.

A hétéves periódus kezdeti évében a balatoni turisztikai vállalkozások 9247 főt foglalkoztattak. A szervezetek tevékenységi létszáma a következő, már a recesszió hatásaival terhelt esztendőben 8700 fő alá csökkent, 2010-ben viszont újra 9 ezer, 2012-ben pedig 9200 fő fölé emelkedett. 2013-ban – részben a fogyatkozó vállalkozásszámból adódóan – az egy évvel korábbihoz képest a foglalkoztatottak száma 351 fővel visszaesett, csupán az utaztató szervezeteknél és a gépjárművek, szabadidős eszközök kölcsönzőinél nem következett be létszámcsökkenés. Ezzel szemben 2014-ben szinte minden tevékenységcsoportban bővült a foglalkoztatás, így a régió turisztikai szervezeteinek együttes létszáma újra elérte az időszak eleji nagyságrendet.

11. tábla

A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások tevékenységében részt vevők száma és megoszlása

Tevékenységcsoport	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Tevékenységi létszám, fő^{a)}							
Vendéglátás	4 692	4 595	4 882	4 601	4 722	4 615	4 724
Szálláshely-szolgáltatás	2 682	2 308	2 164	2 407	2 549	2 428	2 524
Fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások	555	544	577	590	602	576	653
Vízi, légi és taxis személyszállítás	566	538	507	512	519	499	502
Szórakoztatás, szabadidő	375	369	476	517	480	392	458
Utazásszervezés, -közvetítés	273	221	293	242	252	259	277
Gépjármű és szabadidős eszköz kölcsönzése	104	110	121	129	127	131	130
Összesen	9 247	8 685	9 020	8 998	9 251	8 900	9 268
A tevékenységi létszám megoszlása, %							
Vendéglátás	50,7	52,9	54,1	51,1	51,0	51,9	51,0
Szálláshely-szolgáltatás	29,0	26,6	24,0	26,8	27,6	27,3	27,2
Fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások	6,0	6,3	6,4	6,6	6,5	6,5	7,0
Vízi, légi és taxis személyszállítás	6,1	6,2	5,6	5,7	5,6	5,6	5,4
Szórakoztatás, szabadidő	4,1	4,2	5,3	5,7	5,2	4,4	4,9
Utazásszervezés, -közvetítés	3,0	2,5	3,2	2,7	2,7	2,9	3,0
Gépjármű és szabadidős eszköz kölcsönzése	1,1	1,3	1,3	1,4	1,4	1,5	1,4
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

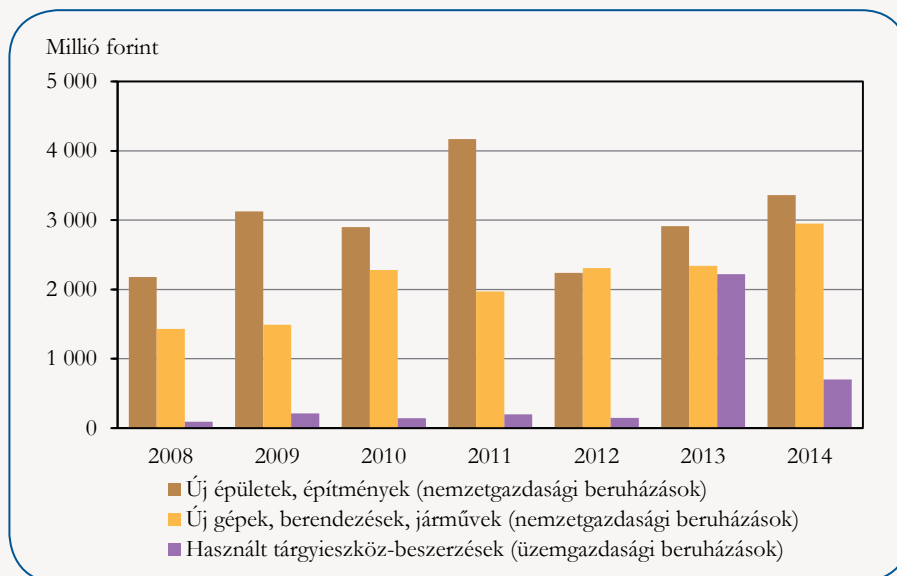
^{a)} A vállalkozások tevékenységében részt vevők teljes létszáma, beleértve az alkalmazottakat, a dolgozó tulajdonost, a segítő családtagokat, a társas vállalkozások dolgozó, de nem fizetett tagjait, a havi 60 munkaóránál rövidebb munkaidőben foglalkoztatottakat.

A balatoni turisztikai vállalkozások nemzetgazdasági beruházásainak döntő hányadát 2008 és 2011 között az épületberuházások adták. Ezek összege a 2008. évi 2,2 milliárd forintról a következő évben 3,1, újabb két év elteltével pedig 4,2 milliárd forintra nőtt. A beruházások kisebb részét jelentő gép-, berendezés-, járműbeszerzések 2008-ban és 2009-ben csaknem másfél milliárd forintot tettek ki, majd 2010-ben 2,3 milliárd forintra bővültek. 2012-ben az épületráfordítások csökkenő összege miatt a nemzetgazdasági beruházások teljes értéke a negyedével visszaesett, a periódus utolsó két évében viszont újra élénkült a beruházási kedv. 2014-ben a balatoni turisztikai vállalkozások már csaknem 3 milliárd forintot fordítottak új gépekre, berendezésekre és járművekre – a legmagasabb összeget a hétéves időszak során –, az épületekhez kapcsolódó beruházások pedig 3,3 milliárd forint fölé emelkedtek.

A turisztikai vállalkozások üzemgazdasági beruházásainak (használt tárgyi eszköz vásárlásainak) értéke 2013-ban volt kiugróan magas: meghaladta a 2,2 milliárd forintot.

29. ábra

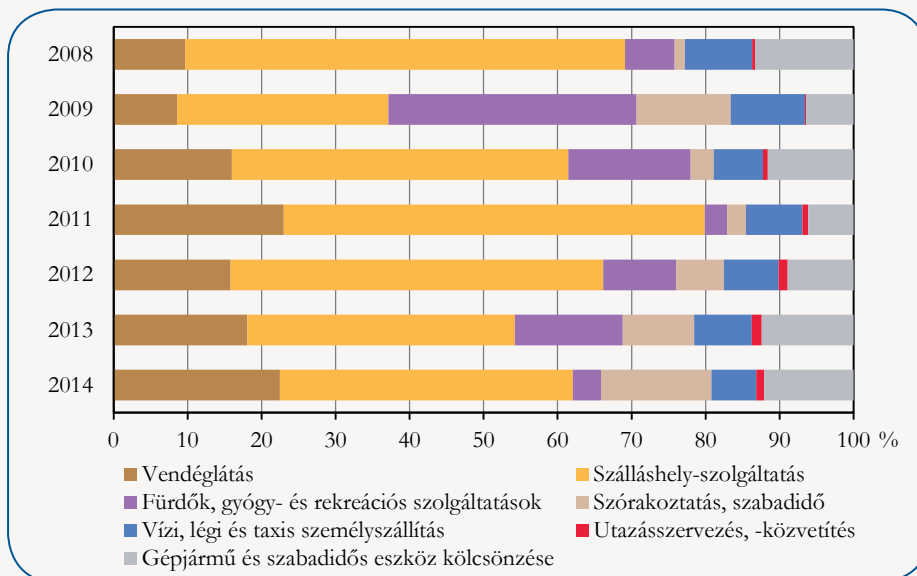
A balatoni régióban működő turisztikai vállalkozások beruházásainak értéke

2008 és 2014 között a nemzetgazdasági beruházások meghatározó része csaknem minden évben a szálláshely-szolgáltatásban valósult meg (2008-ban például a 60%-a, 2011-ben és 2012-ben több mint a fele). Csupán a 2009. év jelentett kivételt: ekkor a fürdők, a gyógy- és a rekreációs szolgáltatásokat biztosító vállalkozások fejlesztései adták a régiós teljesítményérték egyharmadát, míg a balatoni szálláshely-szolgáltatók beruházásai valamivel kisebb, 29%-os hányadot képviseltek. A vendéglátásban megvalósuló fejlesztések 2008-ban és 2009-ben a nemzetgazdasági beruházások összértékének egytizedét sem érték el, a következő években viszont nőtt az arányuk (különösen 2011-ben és 2014-ben, amikor a beruházásoknak több mint az ötödét tették ki).

30. ábra

A nemzetgazdasági beruházások megoszlása a régióban a beruházó turisztikai vállalkozások tevékenysége szerint

6. A balatoni régióban működő kereskedelmi és egyéb szálláshelyek adatai

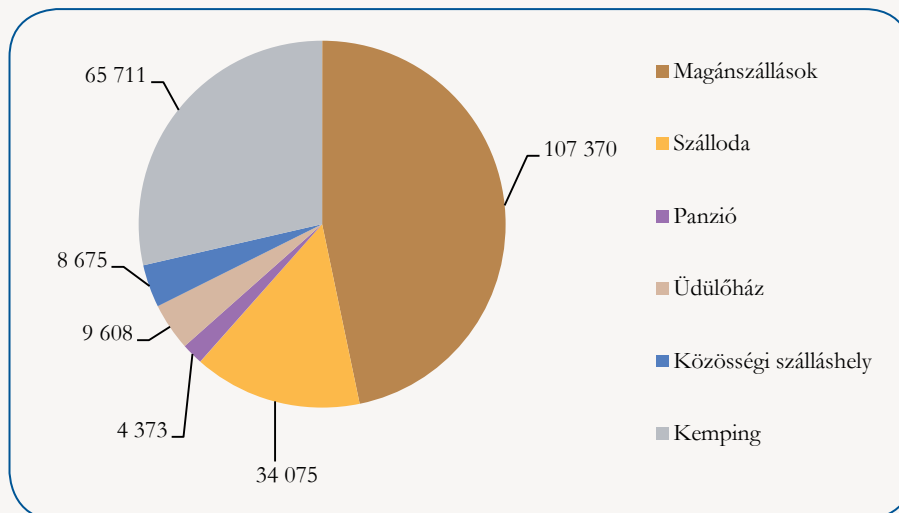
Kiadványunknak ebben a fejezetében a kereskedelmi és egyéb szálláshelyek teljes körű statisztikai adatgyűjtéseinek eredményeit felhasználva, a balatoni régió 179 településén működő szálláshelyek vendégforgalmi és bevételi adatait mutatjuk be: a fejezetben kizárólag a szálláshelyeket (tehát a vállalkozásoknál kisebb egységeket) vizsgáltuk, függetlenül attól, hogy az üzemeltető vállalkozásuk melyik településen működött, vagy hol jegyezték be.

6.1. Vendégforgalom

2014-ben a Balaton idegenforgalmi régió településein 18 827 egyéni szobakiadó folytatott tevékenységet, és további 543 kereskedelmi szálláshely működött. Ezek összesen közel 230 ezer férőhelyet kínáltak a tóhoz látogatóknak. A magánszállások kiadása a tó szinte teljes területén jellemző, a parthoz közeli települések mindegyikén foglalkoztak szobakiadással, a 128 távolabbi település közül pedig csupán 44-ben nem volt ilyen egység. Kereskedelmi szálláshely ezzel szemben mindössze 68 településen működött, főként a part mentén. A kereskedelmi egységek több mint négyötöde három szállástípusba (szálloda, panzió és üdülőlház) sorolható, ezek a kereskedelmi szállások kiadható férőhelyeinek 40%-ával rendelkeztek. A férőhelyek többsége a kempingekhez köthető, közülük Zamárdi három kempingje kiemelkedően magas férőhelyszámmal (több mint 40 ezer) rendelkezik. A település ugyanis közkedvelt nyári fesztiválok (Balaton Sound, Strand Fesztivál, B.my.Lake) színhelye, amelyek ideje alatt a rendezvények közönségének sátorhelyet biztosítanak, időlegesen kempingként üzemelő területeken.

31. ábra

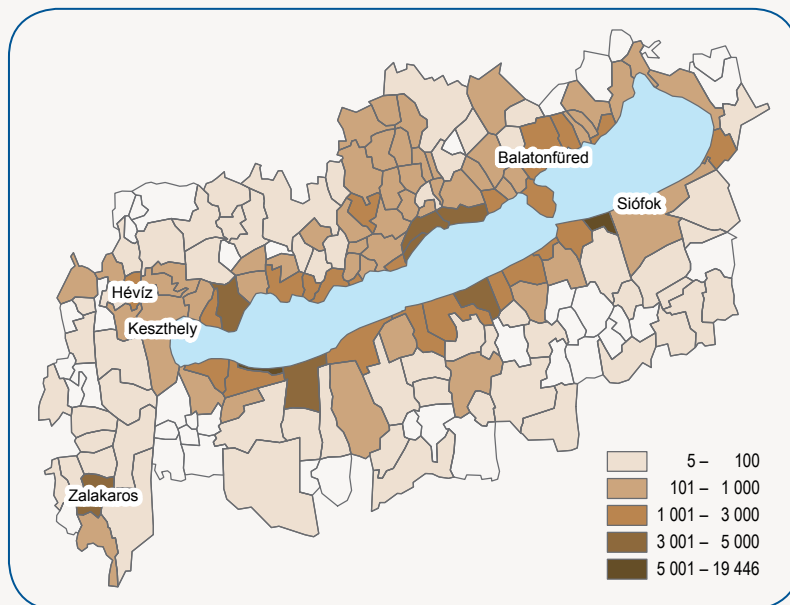
A balatoni szállásférőhelyek száma szállástípusonként, 2014, darab

Jelentős különbségek vannak a települések között abban a tekintetben, hogy a szálláshely-szolgáltatás mennyire meghatározó tevékenység. Ezt a lakosságszámra vetített férőhelyszám alapján mérjük. A régió ezer lakosára átlagosan 882 férőhely jutott 2014-ben. A legnagyobb fajlagos férőhelyszámot (19 446) elérte Zamárdi mellett szintén jóval átlag feletti érték jellemzi Balatonmáriafürdőt, Balatonakalit, Zánkát, valamint Zalakarost. E települések mindegyike viszonylag kicsi (2500 fő alatti), és a lakosságszámhoz képest magas az egyéni szobakiadók száma, így az általuk nyújtott férőhelyeké is. A rangsor végén lévő 58 településen nem éri el a mutató értéke a 100-at, a lakosság számát tekintve alacsony (1% alatti) a magánszállásadással foglalkozók aránya, és kereskedelmi szálláshely is csak néhány területén működik.

32. ábra

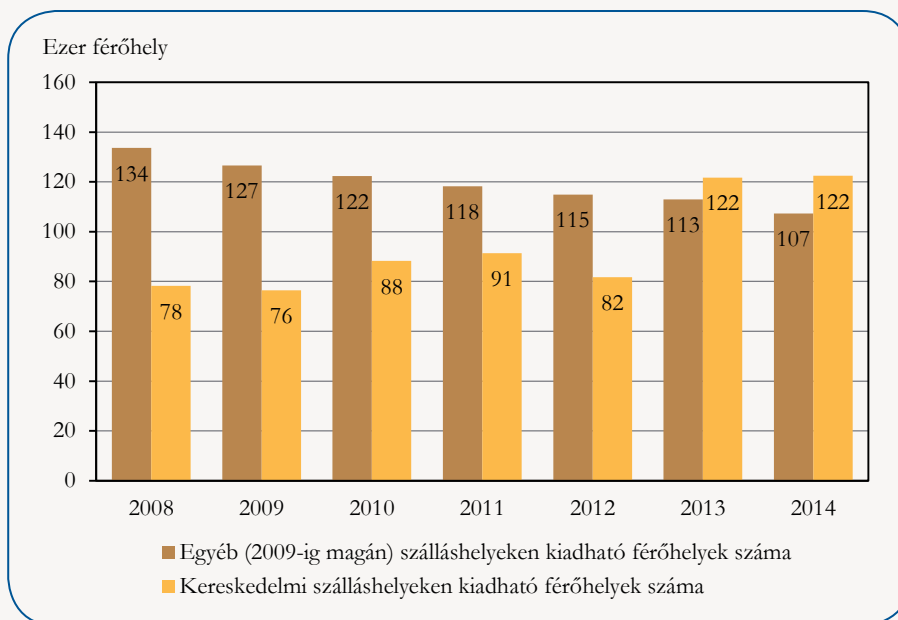
A kereskedelmi és az egyéb szálláshelyek ezer lakosra jutó férőhelyei a balatoni régió településein, 2014

2008 és 2014 között évről évre kevesebb magánszálláshely működött a balatoni régióban, számuk a hétéves periódus során több mint ötezerrel csökkent, míg a kereskedelmi szálláshelyek száma 18-cal bővült. A férőhelyek száma a magánszállások esetében 26 ezerrel visszaesett, a kereskedelmi szállások esetében 44 ezerrel nőtt, de ez utóbbiban meghatározó a szerepe a Zamárdiban létesült kempingeknek.

33. ábra

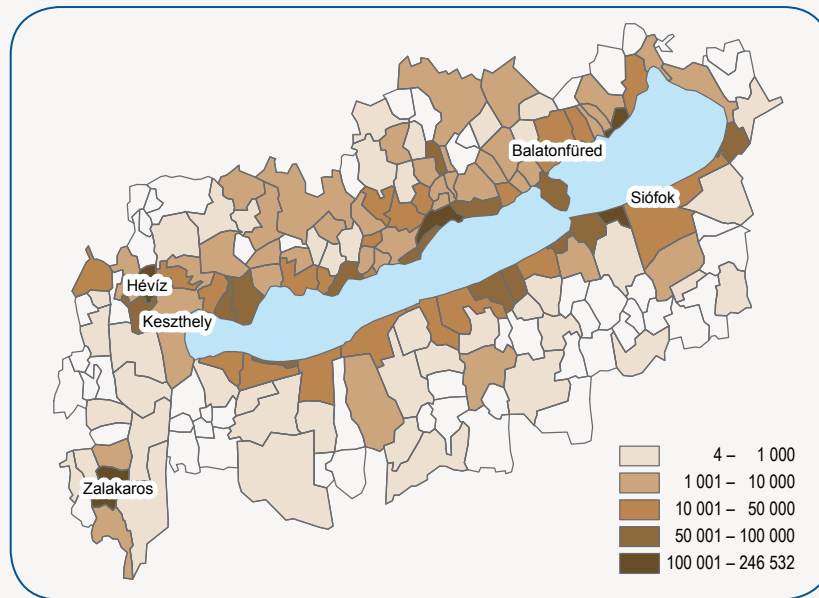
A szállásférőhelyek száma a balatoni régióban

A Balaton és környéke a főváros után a második leglátogatottabb turisztikai térség, 2014-ben 1 millió 840 ezer vendég 6 millió 413 ezer vendégéjszakát töltött el a tónál. A part mentén valamennyi településen, a 128 távolabb fekvő közül 72-ben vettek igénybe szálláshelyeket. A régió vendégforgalmát a kereskedelmi szálláshelyek határozzák meg, a vendégek négyötöde, a vendégéjszakáknak pedig a 77%-a köthető a kereskedelmi egységekhez.

34. ábra

Ezer lakosra jutó vendégéjszakák száma a balatoni régióban, 2014

A vendégek háromnegyede belföldről érkezett, 80%-uk kereskedelmi szálláshelyeket vett igénybe. A hazai látogatók körében Siófok volt a legkedveltebb – a város szálláshelyein 245 ezer belföldi vendég 622 ezer vendégéjszakát töltött el –, de Balatonfüred, valamint a gyógyturizmus révén Zalakaros és Hévíz is népszerű úti cél volt. A belföldi vendégek átlagosan 3 éjszakát töltöttek a tónál.

12. tábla

A balatoni régió legnagyobb vendégforgalmú települései, 2014

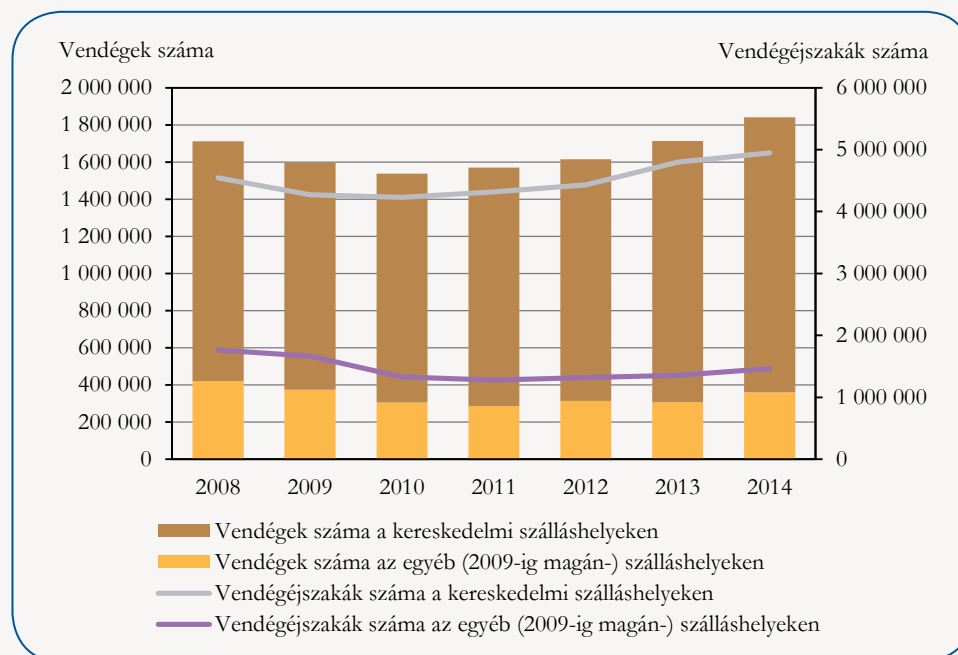
Megnevezés	Vendégek			Vendégéjszakák		
	száma összesen	száma az egyéb szálláshelyeken	számából a külföldiek aránya, %	száma összesen	száma az egyéb szálláshelyeken	számából a külföldiek aránya, %
Balaton idegenforgalmi régió összesen	1 840 122	360 248	24,8	6 412 702	1 463 808	35,1
Ebből:						
Hévíz	204 729	17 199	52,0	1 063 663	76 296	66,6
Siófok	319 345	53 564	23,3	859 627	152 771	27,7
Balatonfüred	184 367	13 459	27,3	583 647	40 147	42,0
Zalakaros	133 574	5 324	16,7	474 820	45 920	25,0
Zamárdi	82 269	26 703	28,5	316 690	127 159	33,7
Balatonlelle	43 858	15 706	12,9	209 601	114 388	20,0
Keszthely	60 306	7 646	30,0	194 818	28 631	34,0
Alsóörs	51 227	32 514	30,2	184 044	110 041	42,6
Zánka	57 041	658	0,7	178 302	2 516	1,0
Balatonszemes	54 759	1 320	13,9	176 384	6 428	21,3
Fonyód	47 452	6 416	10,7	161 514	34 025	13,9
Balatonalmádi	53 782	3 549	12,0	139 472	14 553	16,4
Balatonboglár	43 101	31 873	33,6	137 405	95 623	34,6
Tihany	34 728	4 113	32,1	131 758	13 236	49,5
Balatonföldvár	38 440	8 540	17,5	127 088	38 833	17,9

Nem csak a hazai, hanem a külföldi látogatók is a kereskedelmi szálláshelyeket részesítették előnyben, a 456 ezer külföldi vendég több mint háromnegyede ilyen egységekben foglalt szállást. A Hévízi-tó és a hozzá kapcsolódó gyógyszolgáltatások a külföldiek körében is rendkívül vonzó. Hévíz látogatottsága kiemelkedően magas az üdülők helyi településéhez képest. 2014-ben a külföldi vendégek több mint ötöde (106 ezer fő) kereste fel a település szálláshelyeit, amelyekhez a balatoni régió külföldi vendégéjszakáinak 31%-a köthető. A hazai vendégekhez hasonlóan a külföldiek körében ugyancsak kedvelt volt Siófok, Zalakaros és Balatonfüred, valamint a fesztiválhelyszínként külföldön is ismert Zamárdi. A határon túlról érkezők átlagosan 4,9 éjszakát töltek el a szálláshelyeken.

2008 és 2014 között a túhoz látogató vendégek száma 129 ezerrel, az általuk eltöltött vendégéjszakáké 104 ezerrel nőtt. A gazdasági válság mind a hazai, mind a külföldi vendégek esetében jelentősen visszavetette a forgalmat, igaz, az utazási kedv csökkenése a válság kezdete után csak 1 évvel jelentkezett. 2009-ben 114, 2010-ben pedig 59 ezerrel kevesebb vendég érkezett a térségbe, mint egy évvel korábban, a vendégéjszakák száma mindkét évben több mint 370 ezerrel csökkent. A kereskedelmi szállások – elsősorban hazai – vendégforgalma az ezt követő négy évben folyamatosan nőtt. 2012-től a magán szállásoknál is érzékelhető javulás, bár a válságot követően sokan inkább visszaadták működési engedélyüket. A szobakiadók – a növekvő belföldi kereslet révén – az utóbbi három évben egyre több vendégéjszakát regisztráltak, de még nem tudták elérni a 2008. évi szintet.

35. ábra

A vendégek és a vendégéjszakák száma a balatoni régió szálláshelyein

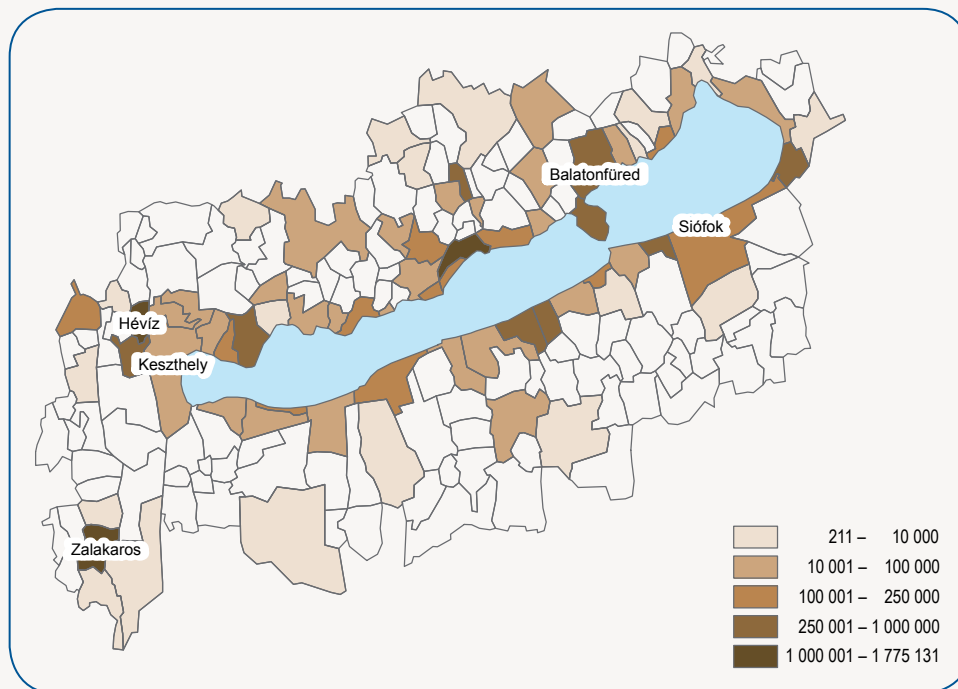
6.2. A kereskedelmi szálláshelyek bevételei

2014-ben a balatoni kereskedelmi szálláshelyek bruttó árbevétele 51,8 milliárd forint volt, az országos bevétel 16%-a. A bevételek legnagyobb része, 29,2 milliárd forint szállásdíjakból, további 8,7 milliárd forint a szállásdíjba foglalt egyéb szolgáltatásokból (például a kötelező reggeli) származott. Az egységekben működő vendéglátóhelyek 8,4 milliárd forint összegű bevételt könyveltek el. Gyógy- és wellness-szolgáltatásokból 3,5 milliárd forint bevétel keletkezett a szálláshelyeken, amely szinte kizárólag a Zala megyei egységekhez köthető.

A régió valamennyi olyan településén realizálódott szállásdíjbevétel, ahol működött kereskedelmi egység. A bevétel összege – ahogy a települések látogatottsága, az ott működő egységek jellege, kapacitása is – jelentősen eltér. Az idegenforgalmi fejlettség összehasonlítására az egy lakosra jutó szállásdíjbevétel összege használható. A kereskedelmi szálláshelyet üzemeltető településeken egy lakosra 154 ezer forint bruttó szállásdíjbevétel jutott átlagosan. Hévíz esetében nem csak a vendégforgalom, hanem a fajlagos bevétel értéke (1 millió 800 ezer forint) is kiemelkedik a többi település közül, de Zánkát és Zalakarost is 1 millió forintnál magasabb értékek jellemzik. A rangsor végén 19 kevésbé látogatott, kisszámú és kisebb kapacitású egységet üzemeltető település található, ahol az egy lakosra eső bevétel nem éri el a 10 ezer forintot.

36. ábra

Egy lakosra jutó szállásdíjbevétel a balatoni régióban, 2014, forint/fő

A balatoni kereskedelmi szálláshelyek 48%-át a turisztikai régió kívül működő vállalkozás üzemelteti. Ez természetesen azt is jelenti, hogy e szálláshelyek bevételei a régió kívül realizálódnak. A 2014-es adatok szerint a bevételek 58%-a keletkezett olyan szálláshelyeknél, amelyek üzemeltetője a balatoni régió kívül működött.

A régió kívüli vállalkozások bevételeiben meghatározó Budapest szerepe, mivel az összbevétel közel fele fővárosi üzemeltetőkhez volt köthető. A bevételek 2,7%-át a balatoni régióhoz nem tartozó településeken működő Somogy, Veszprém és Zala megyei vállalkozások érték el. Emellett jelentősebb arányt képviselnek a Győr-Moson-Sopron és a Pest megyei üzemeltetők is (1,2, illetve 1,3%). Budapest szerepe Zala megye egységei esetében még kiemelkedőbb. Ennek az az oka, hogy a Hévízen és a Zalakaroson lévő nagy szállodák többsége olyan szállodaláncok tagja, amelyeket fővárosi vállalkozások üzemeltetnek. Somogy és Veszprém megyékben a főváros szerepe kisebb, magasabb arányban jelentek meg a helyi, illetve a balatoni régióban működő szervezeteknél a bevételek. Ez a különbség a megyék között a vendéglátás esetében még markánsabb: míg a Zala megyei egységek esetében a vendéglátásból származó bevételeknek mindössze 36%-a maradt helyben, illetve a régió belül, addig Somogy és Veszprém megyékben ez az arány 62, illetve 65%.

13. tábla

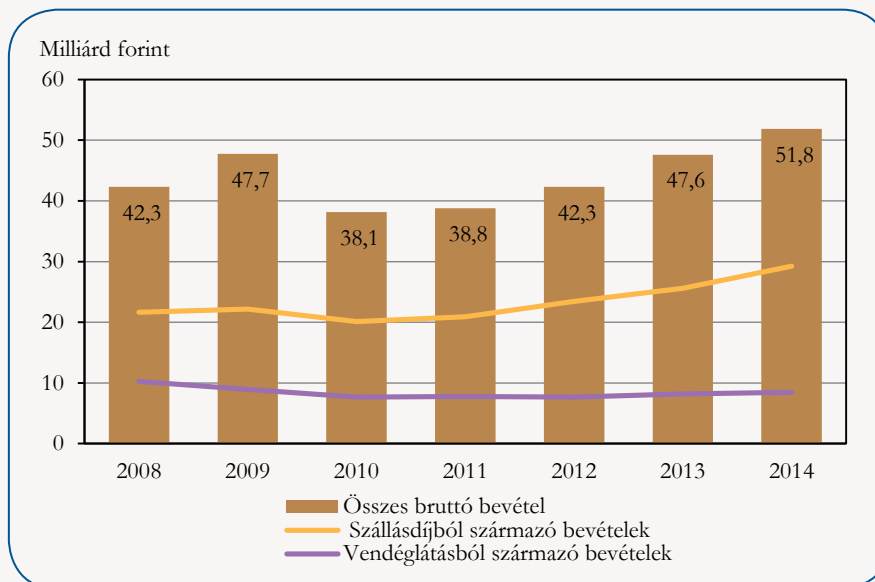
A balatoni kereskedelmi szálláshelyek bevételei az üzemeltető vállalkozás működési helye szerint, 2014

A szálláshelyet üzemeltető vállalkozás működési helye	Bruttó szállásdíjbevétel		Vendéglátásból származó bruttó árbevétel		Összes bruttó árbevétel	
	értéke, ezer forint	megoszlása, %	értéke, ezer forint	megoszlása, %	értéke, ezer forint	megoszlása, %
Balatoni régióhoz tartozó település	12 261 085	42,0	4 253 923	50,4	22 955 681	44,3
Nem a balatoni régióhoz tartozó település	16 958 872	58,0	4 194 585	49,6	28 892 762	55,7
Ebből:						
Budapest	14 339 917	49,1	3 929 083	46,5	25 556 487	49,3
Összesen	29 219 957	100,0	8 448 508	100,0	51 848 443	100,0

2008 és 2014 között a szálláshelyek összes bruttó árbevétele 9,5 milliárd forinttal nőtt. A bevételek két fő forrása a szállásdíjak, valamint a vendéglátás, mindkettőre hatással volt a recesszió. A szállásdíjak esetében 2010-ben volt jelentős bevételkiesés, utána évről évre nőtt a fizetett díjak összege, 2014-re már 7,6 milliárd forinttal meghaladta a 2008-as értéket. A vendéglátás esetében már 2009-ben számottevő volt a visszaesés, ami 2010-ben tovább folytatódott. Ezt követően – 2012 kivételével – a vendéglátásban is folyamatosan nőtt a bevétel, a 2008. évi értéket azonban még nem tudta elérni.

37. ábra

A balatoni kereskedelmi szálláshelyek bruttó bevétele

A hazai vendégek körében népszerű fizetőeszköz a 2012-ben bevezetett Széchenyi Pihenőkártya. A kereskedelmi szálláshelyek többsége – igazodva a vendégek igényeihez – lehetőséget biztosít SZÉP-kártyás fizetésre. 2014-ben 4,4 milliárd forint értékű költséget egyenlítették ki a vendégek ily módon, ami az elfogadó szálláshelyek belföldi bruttó szállásdíj-bevételének egynegyedét jelentette.

2012 és 2014 között a kártyás fizetések értéke másfélszeresére nőtt a Balaton idegenforgalmi régióban. A kártya népszerűsége mellett ebben szerepe van annak is, hogy üdülési csekk felhasználására 2012. december 31-ig volt lehetőség.

Függelék

Az elemzésben vizsgált turisztikai szakágazatok

Teáor'08-kód	Teáor'08-megnevezés	Tevékenységcsoport
4932	Taxis személyszállítás	Vízi, légi és taxis személyszállítás
5030	Belvízi személyszállítás	Vízi, légi és taxis személyszállítás
5110	Légi személyszállítás	Vízi, légi és taxis személyszállítás
5222	Vízi szállítást kiegészítő szolgáltatás	Vízi, légi és taxis személyszállítás
5223	Légi szállítást kiegészítő szolgáltatás	Vízi, légi és taxis személyszállítás
5510	Szállodai szolgáltatás	Szálláshely-szolgáltatás
5520	Üdülési, egyéb átmeneti szálláshely-szolgáltatás	Szálláshely-szolgáltatás
5530	Kempingszolgáltatás	Szálláshely-szolgáltatás
5590	Egyéb szálláshely-szolgáltatás	Szálláshely-szolgáltatás
5610	Éttermi, mozgó vendéglátás	Vendéglátás
5621	Rendezvényi étkeztetés	Vendéglátás
5629	Egyéb vendéglátás	Vendéglátás
5630	Italszolgáltatás	Vendéglátás
7711	Személygépjármű kölcsönzése	Gépjármű és szabadidős eszköz kölcsönzése
7721	Szabadidős, sporteszköz kölcsönzése	Gépjármű és szabadidős eszköz kölcsönzése
7911	Utazásközvetítés	Utazásszervezés, -közvetítés
7912	Utazásszervezés	Utazásszervezés, -közvetítés
7990	Egyéb foglalás	Utazásszervezés, -közvetítés
8690	Egyéb humán-egészségügyi ellátás	Fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások
9102	Múzeumi tevékenység	Szórakoztatás, szabadidő
9103	Történelmi hely, építmény, egyéb látványosság működtetése	Szórakoztatás, szabadidő
9104	Növény-, állatkert, természetvédelmi terület működtetése	Szórakoztatás, szabadidő
9311	Sportlétesítmény működtetése	Szórakoztatás, szabadidő
9319	Egyéb sporttevékenység	Szórakoztatás, szabadidő
9321	Vidámparki, szórakoztatóparki tevékenység	Szórakoztatás, szabadidő
9329	M.n.s. egyéb szórakoztatás, szabadidős tevékenység	Szórakoztatás, szabadidő
9604	Fizikai közérzetet javító szolgáltatás	Fürdők, gyógy- és rekreációs szolgáltatások

Az alapáron számított bruttó hozzáadott érték elemei

Nettó árbevétel

+ Saját előállítású eszközök aktivált értéke

– Eladott áruk beszerzési értéke

– Eladott (közvetített) szolgáltatások

± Saját termelésű készletek állományváltozása

Bruttó termelési érték

– Anyag- és energiaköltség

– Igénybe vett szolgáltatás

– Egyéb szolgáltatás

Bruttó hozzáadott érték

Megjegyzések, jelmagyarázat

A százalék- és viszonyszámokat a kerekítés nélküli adatokból számítottuk.

Az adatok, továbbá a megoszlási viszonyszámok kerekítése egyedileg történik, ezért a részadatok összegei eltér(het)nek az összesen adatoktól.

- = A megfigyelt statisztikai jelenség nem fordult elő.
- .. = Az adat nem ismert.
- 0 = A mutató értéke olyan kicsi, hogy kerekítve zérust ad.
- ... = Nem közölhető adat.
- X = A mutató nem értelmezhető.

További információk, adatok (linkek):

[Táblázatok](#)

Elérhetőségek:

kommunikacio@ksh.hu

info@ksh.hu

Telefon: (+36-1) 345-6789